

שטעטלעכע צייטונג

צווייטע-טרייטע זייטע פון דער צייטונג
פון דער צייטונג
פון דער צייטונג

פרייטאג 13 נאוועמבער
פרייטאג 13 נאוועמבער
פרייטאג 13 נאוועמבער

פרייטאג 13 נאוועמבער
פרייטאג 13 נאוועמבער
פרייטאג 13 נאוועמבער

Piątek 13 listopada 1936

ליסטע ציינדען 3.33

פרייטאג 13 נאוועמבער

א אייזערנע קאסע
שוין צו פערקויפן.
ערקלינגען זיך אלע 35, וואויננג 1.

יונגע ביהנע (יונג-טעאטער)
מיכאל בראנדט.
נור 3 פארשטעלונגען אין פייערלעכער-זאל
שבת, ד. 14. ד. 4 נאכ-
מיטאג און 9 אונטער
דאס איז געפילט געווארן אין ווארשא 165 מאל.

ד.ר. יהושע טאהן.

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona № 6.
Uczy modnie, wytwornie, w kompletach, pojedyn-
czo — zapisy codziennie. Opłaty przystępne.
יערן שבת א פראקטישע לעקציע פאר יודישע נעול-
שאלט. אנהויב 8 און 8.

זונטאג, ד. 15. ד. ח.
9 א זיגער אונטער
קאמערע אין 3 אקטען פון יעקב פריעדער, געפילט אין ווארשא העכער 200 מאל.
אינסעניואציע און רעזשי: מיכאל בראנדט (ד"ר מיכאל ווייבער).
מוזיק און באג-געזאנגען: חננאל קאן. טעני: פראם. זיגמונט דאמבראדסקי און רענע שפאצנקאפ.
דעקאדאציע און קאסטיומען: דינה מאטוס און פון פלאטיקער-קרייז.

מיטוואך האלב 4 פארנאכט איז אין
זיין וואויננג אין קראקא געשטארבען
ד"ר יהושע טאהן.
א ליידענדער זיט מעהרערע יאה-
רען, איז דער פיהרענדער יודישער פא-
ליטיקער און דענקער דעם לעצטען
יום-כפור שווער קראנק געווארען בעת
דער פרעזידענט אין קראקאווער טעמפל.
זיט דאמאלס האט ער שוין נישט פער-
לאזען דאס בעט. די שווערע לונגען-
קראנקייט האט איהם פערצעהרט.
ביים טויט-בעט זענען געוועזען
פערזאנלעך, הויך די נאהנטע פאמיל-
יען-מענשען, דער פרעזענט פון דער
ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין מערב-
קליינפולען ד"ר הילמסטיין און פאר-
שטעהער פון דער רעדאקציע „נאווי
דיועניק“.
ד"ר יהושע טאהן איז אלט געווען
66 יאהר.

Staraniem Komitetu Rodzicielskiego
Tow. Żydowskich Szkół Średnich i Powszechnych w Częstochowie
odbędzie się w poniedziałek, dnia 16 listopada
punkt. o godz. 8-30 wiecz. w sali kina „Luna”
KONCERT PIĘŚNI HEBRAJSKICH
w wykonaniu chóru Gimnazjum Żeńskiego
Tow. Szkół Żydowskich w Łodzi.
Dochód z koncertu przeznaczony na Samopomoc uczniowską.
Podczas koncertu nikt nie będzie na salę wpuszczony.

די אייז-איינציגע ביילינגסטע און רעזעלסטע
קוועלע איינצוקויפן אויף גאנצע
אויסשטיינדע ווייסווארען
פון מעטער און געפאסטע, אינלענדישע און
אויסלענדישע, איז נאך אין דער איבערזאל-בעקאנטער פירמע
M. Kohn I-a Aleja 8
געוועלע איז הויף, רעכטס.
גרויסער אויסוואהל. סאלידע בעהאנדלונג.

FABRIKARIA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSTAŁ”
ul. Berka Joselewicza 2.
Filja: Warszawska 37.
מיר נעמען אן צו וואשען קראנעס מיט לאנג - דיערענדען
שפיגל-גלאז ווי אויך כעמיש צו רייניגען און צו פארבען
אלעארט קליידען.
ספעציאליטעט: 1) פארבען לעזערנע קורטקעס
(2) דעטשיירען (ארויסנעמען פלעקען און וואשען).
אכטונג: פלעקען ווערען ארויסגענומען אויס'ן ערט

GRYPA
DLA OCHRONY PRZED
ANGINA GRYPA
i CHOROBYMI Z PRZEBIEGIEM
PANACRIN
BUKOWSKIEGO

אונזער חשוב'ן מיטארבייטער, ה'
שמעון באשטאן און פרוי
צו דער בר-מצוה-פיייערונג פון זייער לעבען
זוהן, מאניעק
זאלט איהר איהם ערציהפן אלס שטאלצען זוהן
פון יודישען פאליק.
רעדאקציע, אדמיניסטראציע און וועזער-פערסאנאל
„שטעטלעכע צייטונג“.

WORLD-RADIO
Świat w domu...

Nasz program w bieżącym sezonie obejmuje:
Odbiorniki 3-lampowe jednoobwodowe
Odbiorniki 3-pentodowe dwuobwodowe
Odbiorniki 4-lampowe trójobwodowe
Superheterodyny 3-lampowe 7-mio obwodowe
Superheterodyny 4-lampowe 7-mio obwodowe i in.
W naszym bogato wyposażonym salonie demonstracyjnym
znajdzie każdy odbiornik dla siebie.
MODELE 1937
Biuro sprzedaży
Aleja 24, tel. 25-75.
WARUNKI DOGODNE
WORLD-RADIO
Spółka Komandytowa

די פערטערונג פון די גרונטן **גילעשיע:** „ליגאן” „וויילהעלם”, „וויילסאן” „ריכטהאפערן”, **פאריז** א. א.
מאכט בעקאנט, דאס עס ווערען אנגענומען
בעשטעלונגען פון פריוואט אויף אויף איינצעלנע פוהרען קויהלען פון נור
ערשטקלאסיגע קוואליטעט צו הורט = פרייזען.
מיט אכטונג
הורט-געשעפט פון קויהלען און קאקס
„טעכנאזיל” א. וילבערשטיין
שטעטלעכע, אלע קאשטשוישקי 23. טעלעפ. 18-60.

W niedzielę 15 listopada rb. o godz. 12 w pierwszą bolesną rocznicę zgonu nieodżałowanej
b. p. HALINY EISNEROWEJ
odbędzie się na cmentarzu nabożeństwo żałobne oraz poświęcenie pomnika, na które wszystkich
życzliwych zapraszają
Mąż, synek i rodzina.

ווערס
אמבילינגסטען
אין דער פירמע
MICHAŁ AJDELMAN
Częstochowa Piłsudskiego 7
טעל. 13-05, 1-טער שטאק, פראנט.

מיר בעטייליגען זיך אין טרויער פון דער פאמיליע דוילאדאוסקי
און דעם יודישען האנדלעך-קערעם אין שטעטלעכע צולייב'ן גרויסען
פערזאנלעך פון ח'
אברהם דוילאדאוסקי
זיט געטרייט!
חנה, א"י.
הנוג ברויט ומשפחה.

הרב יוסף פראַקאָש

דומ"ץ דפה

לא המדרש עיקר אלא המעשה

לען געפונען דעם געהעריגען אָבאָקאָט.

אַלע אין אַלץ פאַר'ן קיום פון דער יודישער מלאכה

(אָרום די זערגרייכטע הנחות פאַר האַנדווערקער און לערן-יונגלעך)

דער פּעראַייניגטער קאָמיטעט פאַר די ענינים פון יודישער מלאכה האָט איצט פּראָקלאַמירט אַ גרויסע אַקציע, וואָס האָט פאַר אַ ציעל אַרײַנצונעמען די הנחה-צירקולאַרען פון האַנדעלס-און אינדוסטריע-מיניסטעריום, אַדאָנק וועל-כע עס קענען לעגאליזירט ווערען אלע לערן-יונגלעך אין די האַנדווערקער-וואַרשטאַטען, אויב זיי וועלען ביזן 31-טען דעצעמבער ד. י. שליסען אָב-מאכען מיט זייערע מייסטערס.

אויך די האַנדווערקער, וואָס האָבען אין יאָהר 1927 בעשעפטיגט לערן-יונגלעך אָדער אַרבייטער, קאנען, אויפ'ן סמך פון די דאזיגע הנחות-צירקולאַרען, בעקומען דערוואַרבענע רעכט צו בע-שעפטיגען לערן-יונגלעך אויך אין דער צוקונפט.

דער דערמאנטער קאָמיטעט האָט ביי דער מיטהילף פון די לאָקאַלע קאָ-מיטעטען און האַנדווערקער-אָרגאַניזאַציעס אויף דער פּראָווינק, שוין אדורכ-געפיהרט נישט איין וויכטיגע אַקציע, וואָס האָט רעכטליך געשטארקט די פּאָ-ליציעס פון דער יודישער מלאכה אין פוילען. די איצט פּראָקלאַמירטע אַקציע איז אַבער אַ פּיל בעדייטענדער און וואָניקערע, זי פּאַרזערט אַ גרעסערע אָנשטרענגונג מצד דער גאנצער יודי-שער געזעלשאַפט אַהן אויסנאָהם, און אַט צוליבע וואָס:

דאָס אינדוסטריע - געזעץ פון יאָהר 1927 האָט געטראָפּען דעם יודישען בעל-מלאכה להטוין נישט צוגעגרייט, מען האָט געמוזט אָרגאַניזירען ספּעציעלע אַקציעס, כדי צו בעזאָרגען די יודישע בעל-מלאכות מיט האַנדווערקער-קאַרטען.

אויב אדאנק די ביו-איצט אונטער-גענומענע אַקציעס האָט זיך איינגע-בען צו לעגאליזירען און צו בעזאָרגען מיט האַנדווערקער-קאַרטען כּמעט די אַלע האַנדווערקער - וואַרשטאַטען, וואָס אַרבייטען דירעקט פאַר'ן קאָנסומענט, שטעלען זיך פאַר דער ענין פון בעזיצען רעכט צו בעשעפטיגען לע-גאַל אַ לערן-יונגלעך (טערמינאָל און שליסען מיט איהם אָנאַמאָך גאָר פא-רעכט).

כיוויל נישט דערצעהלען...

קליינער פּעליעטאָן

אינאָמאָל פאַר אַלע מאָל-כ'דערצעהלע נישט.

זי ערשטע פרובע האָב איך אויס-געהאַלטען טאַקע דעם פּערגאנגענעם מאנטאג. עטליכע שעה פסדו האָט ער מיך געפייניגט, אז איך זאָל איהם דערצעהלען וועגען דעם און נעמען איך נישט קוקענדיג דערויף, וואָס דאָס נוי-דויען מיר האָט געדויערט אַ פאַר שעה, ביז איך דאָך געבליבען ביי ס'מינייגע און איהם נישט דערצעהלט.

אַט וועל איך אויף טשעקאָוועס אי-בערגעבען וועגען וואָס אלעס מיין שכן האָט ביי מיר געוואָלט געוואוי-רען.

— זאגט מיר פאַניע סמאָל, וואָס זאגט איהר וועגען דעם ענין שלום אַש. נו, כ'מיין וועגען דער העצע, וואָס האָט זיך אויפגעוויבען אין דער יודי-שער קולטורעלער וועלט וועגען זיין ערקלערונג בנוגע יודיש און העברע-איש. איך בין נייערדיג צו וויסען איי-ער מיינונג-טענה'ט מיין שכן-וואָרום קענענדיג איך און אייער בעציהונג צו דער יודישער קולטור, בין איך מעהר, ווי זיכער, אז איהר האָלט אויך, דאָס שלום אַש, כאָטש ער איז דער גרעסטער יודישער דיכטער פון דער איצטיגער צייט, פונדעסטוועגען דאָרף מען איהם פער'משפּט'ען אַ יאָ, כ'האָב געטראָפּען, אויב אזוי, איז מיר אַ וואונדער אויף אייך, איהר זאָלט אַזעל-כעס זאגען, ווייל פּערגעסט נישט-מוסר'ט ער מיך-אז שלום אַש איז גע-ווען.

מיר ווידער פון אונזער זייט וועלען זיך משתדל-זיין צו פערשאפּען די נוי-טיגע ספרים צום לערנען, און בקרוב וועלען מיר זוכה זיין צו הערען, אַז התורה מחזרת על אכסניה שלה.

אויך אין דער צוקונפט, האָט דאָס וועל-בע מיניסטעריום פּעסענטשעלט, אַז אויסער דיפּלאָמירטע טייטער האבען אויך א רעכט צו בעשעפטיגען און אויסבילדען לערן-יונגלעך די האַנדווער-קער, וואָס האבען בעשעפטיגט לערן-יונגלעך אָדער אַרבייטער פאַר'ן 16-טען דעצעמבער 1927. דאָס קאן בעוויזען ווערען מיט אלערליי צייגנישען ווי למשל, קוויטונגען פון דער קראנקען-קאסע, אַז מען האָט אין יאָהר 1927 געמאָלדען די לערן-יונגלעך אָדער אַרביי-טער, צייגנישען פון מאניסטראט אָדער גמינע-אמט, צעכען, האַנדווערקער-אָרנא-ניזאציעס א. ד. גל, אויך אויפ'ן סמך פון עדות-ערקלערונגען וועלען די האַנד-ווערקער-קאמערן ארויסגעבען לעניטי-מאַציעס, אַז מען בעזיצט דערוואַרבענע רעכט צו בעשעפטיגען לערן-יונגלעך.

אייניגע האַנדווערקער-קאמערן, וועל-כע קענען נאך אלץ נישט פערשטעהן, אַז זייער אויפגאבע דאָרף זיין צו פער-לייכטערען די אלע, וואָס פערנעמען זיך מיט מלאכה, צוצופאסען זיך צו די פאַרשיפטען פון אינדוסטריע - געזעץ (און אפּשר אויך צוליב דעם, ווייל זיי זעהן אין די דאזיגע הנחה-צירקולאַ-רען אַ ספּעציעלע פערלייכטערונג אויך פאַר יודען, וועלכע פערנעמען זיך מיט מלאכה) בעמיהען זיך צו שטערען אַדורכצופיהרען אין לעבען די דערמאנ-טע הנחה-צירקולאַרען. דאגעגען איז אַבער אַ דערפערעהענדע ערשיינונג, אַז געוויסע האַנדווערקער-קאמערן ווי צ.ב. די לובלינער האַנדווערקער-קאמער, זע-נען צוגעטרעטען אקטיוו אויסצונעמען די דאזיגע הנחות פאַר די בעל-מלאכות, האבען אפילו ארויסגעלאזט וועגען דעם ספּעציעלע ווענדונגען צו די האַנדווער-קער, לערן-יונגלעך און עלטערן, אז זיי זאלען אויסנוצען דעם קורצען טערמין, וואָס איז פערבליבען ביזן 31 טען דע-צעמבער 1936 יאָהר.

מיר רעזומירען: עס איז איצט דאָ אַ מעגליכקייט צו שליסען און פעררעגיס-טירען אָבמאכען מיט די לערן-יונגלעך. בעסער געזאגט: עס איז איצט דאָ אַ מעגליכקייט צו לעגאליזירען אַלע יודי-שע לערן-יונגלעך, וואָס זענען בעשעפ-טיגט אין די האַנדווערקער-וואַרשטא-טען, אפילו די, וואָס דארפּען שוין באלד ענדיגען זייער לערן-טערמין, קען אויך זייער צייט פעררעכענען ווערען אין דעם אָבמאך און אין פערלויף פון יאָהר 1937 וועלען זיי, אדאנק דעם אָבמאך, קענען צוטרעטען צום פער-לייכטערטען געזעלען-עקזאמען און אין דער צוקונפט זיך קענען פערנעמען לעגאַל מיט'ן פאַך.

נישט איבערשטרייבענדיג קען מען פאַניע סמאָל, אין וועמענס נאמען טהוען זיי דאָס, ווייל ווי איהר ווייסט בין איך דאָך אַ ציוניסט און נאָך מעהר אַנאָנהענגער פון "מזרחי" און איך ווייס גאר נישט דערפון. איך בין אייך מבטית, אז קיינער פון די ציונים און פון די "מזרחי" ווייסען נישט דערפון, טאָ זייט אזוי גוט און דערצעהלט מיר, מיט וואָס פאַר א רעכט טהוען זיי דאָס.

און דער עיקר וואָלט איך געוואָלט וויסען — פייניגט ער מיך ווייטער מיט פראגען — ווער עס זענען אַט די פאַר-שוניגע, וועלכע קומען אין דער איצטי-גער צייט און דערלויבען זיך פער-מסר'ן, ווי מען רופט עס אָן אין די צייטונגען — פאַר'ן דריטען צד...

זעהנדיג, אַז איך שווייג ווייטער, האָט מיין שכן, כדי מיך צו פראוואציר-רען אַ זאג געטוהן: אפּשר ווייסט איהר, פאניע סמאָל, גארנישט פון דער גאנ-צער מעשה?

— כ'ווייס וועגען דעם אלעם — צו-שריי איך זיך אויפ'ן הויכען קול — כ'ווייס, ווער עס האָלט אין איין לוי-פען אין די קאָרידאָרען, איך ווייס אויך, וואָס זיי רעדען און וואָס זיי מסר'ן, נאר אייך וויל איך לעת עתה נישט דערצעהלען, גאר פשוט — איך וויל נישט...

— טאָ אפּשר וואָלט איהר מיר דער-צעהלט — פרובט זיך ווייטער מיין שכן — ווער פון זיי בייערע ס'איז גע-רעכט: די האַנדווערקער מיט זייערע ערקלערונגען אָדער ה' נ. מיט זיינע רעוועלאציעס, און אפּשר ווייסט איהר אויך, וויפילע אַזעלכע ערקלערונגען ס'וועלען נאך נאָכקומען, וואָרום לויט

פּעסענטשעלען, אז עס איז איצט גענע-בען געוואָרען אַ מעגליכקייט צו פער-גרעסערן 45-40 פראָצ. די צאהל פון יודישע האַנדווערקער, וואָס זאלען הא-בען רעכט שטענדיג צו בעשעפטיגען לערן-יונגלעך און שליסען מיט זיי אָב-מאכען.

זאָל דער יודישער האַנדווערקער בכלל און יעדער האַנדווערקער-יחיד בעזונדער געדענקען, אַז דער גרעסטער טייל פון דער אַרבייטער-יונגער בע-שטעהט פון האַנדער פון האַנדווערקער. זאָל די גאנצע יודישע געזעלשאַפט געדענקען, אז עס איז איצט פערהאן אַ מעגליכקייט צו פערשטארקען רעכט-ליך די אלע, וואָס פערנעמען זיך מיט מלאכה ביי יודען. מיט געמינזאמע כוחות דארפּען אלע צוהעלפען אין דער דאָזיגער אַקציע. קיין איין לערן-יונגלעך אָדער לערן-מיידעל טאָר נישט פער-בלייבען אָהן אָנאַמאָך מיט'ן פרינצי-פאל. גלייך, נישט אַבלייגענדיג, דאָרף מען רעגיסטרירען דעם אָבמאך אין דער געהעריגער האַנדווערקער-קאמער.

אַלע האַנדווערקער, וואָס קענען בע-ווייזען, אז זיי האבען בעשעפטיגט אין יאָהר 1927 יוגענדליכע, דארפּען זיך ווענדען צו די האַנדווערקער-קאמערן מיט ביטעס וועגען אַרײַנסגעבען זיי לע-גיטימאציעס, אַז זיי בעזיצען דערוואַר-בענע רעכט צו בעשעפטיגען און אויס-בילדען טערמינאָלען.

דער קאמיטעט אין וואַרשאַ האָט שוין פונדערגעשיקט צו אלע קאָמי-טעטען און האַנדווערקער-אָרגאַניזאציעס אויף דער פּראָווינק די נויטיגע דרוק-מאטעריאַלען: יודישע אַנגאָוויזונגען, פאַרמולאָרען און פלאקאַטען וועגען דער דאזיגער וויכטיגער אַקציע. עס טאָר דעריבער נישט פערלירען געהן קיין איין טאג אומזיסט. א פערברעך לגבי דער יודישער מלאכה אין פוילען וועלען בענעהן די אָרגאַניזאציעס, האַנדווער-קער-טהוער, געזעלשאַפטליכע עסקנים, וואָס וועלען גלייך נישט אויסנוצען דעם צוגעשיקטען מאטעריאַל און ווע-לען נישט צוטרעטען אקטיוו אויסצונע-צען די אויסנאָם-געזעצענע הנחות.

ווי שווער עס זאָל נישט זיין, מוזען מיר זיך אָנשטרענגען, כדי צו פערפּעס-טיגען אונזערע רעכט צו פערנעמען זיך מיט מלאכה, מיר טאָרען נישט זיין אָבערשטאנען אנטקעגען אנדערע, אזוי פאַדערט די צייט און די בעדינגונגען אין לאנד.

אַלע און אלץ אויפ'ן פראָנט צו שטארקען דעם קיום פון דער פּראָדוק-טיווער, ווירטשאַפטליכער פּאָליציע פון דער יודישער מלאכה אין פוילען.

חנן האָפּמאַן.

ווי ס'ווייזט זיך ארויס וועלען זיך די דאָזיגע געגענויטיגע ערקלערונגען קיינמאל נישט ענדיגען.

— טשעפעט זיך אב פון מיר — האָלט איך שוין נישט אויס, שפּרינג אויף און וויל איהם ארויסבעסען פון דער שטוב. מיין שכן ווייסט אַבער, אַז איך בין אַ דזשענטעלמאַן און וועל איהם אין מיין שטוב נישט בעליידיגען, נוצט ער טאקי דאָס אויס און פייניגט מיך ווייטער, אַז איך זאָל איהם זאָגען, צי איך ווייס עפּיס וועגען דעם, ס'פערשטעהט זיך, אז אויך אויף דעם האב איך איהם געענטפערט, דאָס איך ווייס ווער פון זיי ביידע ס'איז גערעכט, נאָר גאָרנישט — איך ווייס טאקי, אבער איך וויל נישט דערצעה-לען...

זעהנדיג, אז ער וועט מיט מיר גאָרנישט מאכען, הויבט ער זיך אויף פון שטוהל און געזעענעט זיך אַוועקצו-געהן, נאָר שוין שטעהנדיג אויף דער שוועל גיט ער מיך נאָך אַ פרעג, צי איך וואָלט נישט געווען אזוי גוט און איהם דערצעהלט וועגען דער מעשה וואָס מען שמועסט, דאָס אַ דאָזיגער פער אַפּאָזיציע האָט געזאָלט אויס-פועל'ן ביי דער מאכט, אז א לינקער שוואַט זאָל מענען שחט'ן און דערמיט ציגזלן קהלה'שע געלדער.

— וואָס, שטעלט ער אויס אויף מיר א פאַר אויסגען? איך וועלען דעם ווייסט איהר גאָר נישט?

כ'ווייס, כ'ווייס-צושריי איך זיך-כ'ווייס וועגען אלעם, איהר וועט זיך אַבער ביי מיר גאָרנישט דערוויסען, גאָר פשוט, כ'ווייל נישט דערצעהלען...

סמאָל.

די יודן איפן שפאנישען אינזל מאיארקא

אינוואניער פון אינזל מאיארקא זענען אין א פערלענענהייט, ווען עס קומט זי אויס צו רעדען מיט אנאליס-לענדער וועגען א געוויסען טייל פון זייער בעפעלקערונג.

די פערלענענהייט איז אייגענטליך א נעמיש פון בוש, ביטל, אלטע פאראורטיילען, געמיינזאמען האט און שטארקען פערדורס.

„כונטאס“—אזוי הייסט דער טייל פון דער בעפעלקערונג, וועגען וועלכען מאיארקער אינוואניער האבען נישט ליב צו רעדען מיט אויסלענדישע בעזוכער. אין מאיארקער דיאלעקט מיינט „כו-עסא“—א יוד. אבער גענוצט ווערט עס ווי א זידעל-ווארט, עס ווערט ארויס-געזאגט מיט שטארק.

אין מופעצנען איז איהרונדערס האבען די קאטילישע קעניגען פון שפאניען געענבען די יודען די ברירה צו עמיג-רירען אדער זיך שמד'ן.

אויפ'ן אינזל מאיארקא האבען גע-וואוינט א סך יודען געבילדעטע, ריי-כע, צווישען זיי זענען געווען א סך געלערנטע, איבערהויפט געאגראפער און קאסטמאנראפער. א סך פון זיי הא-בען עמיגרירט און אנדערע האבען אויסגעקליבען שמד.

און דאס איז געווען דער אָנפאַנג פון א חרם, וועלכען אפילו דער ליבע-ראליוס פון די לעצטע יאהרען האט נישט געקענט אויסמערקען.

פון סאמע אָנפאַנג, און דורך יאהר-הונדערטער, זענען עס די געשמד'טע געווען פרומע, כמעט פאנאטישע קא-טאליקען, וועמענס גלויבען קיינער האט נישט געקענט אונטערגראפן.

זיי האבען ארויסגעגעבען אַנאליס-ראשענדיג-ברויטע צאָהל רעליגיעזע פיה-רער-בלהים, מיטאָנערען, בישאָפּען און אפילו ערץ בישאָפּען.

כמעט יעדע פאמיליע האט ארויס-געגעבען א נאָנע; אויף יעדען רעלי-גיעזען צוואמענקונפט, אויף יעדער קירך-פיערונג, ביי יעדער צדקה-אוי-טערנעהמונג, האבען זיי גענומען אַנא-קאטיליען אנטלען. אבער ס'האט זיי גאַנצישט, גאַנצישט געהאַלטען.

— יא, איהר האט זיך געשמד'ט—האבען די מאיארקער זיי געזאגט—, אבער טראץ אלע אייערע פרעסענויעס קענט איהר דאך פאָרט נישט זיין ערנסט, און ווען איהר וואלט אפילו

און אין קירך.

א סך פון זיי האבען אפילו בעוויזען צו פערזעסען זייער אַבשטאָם. אַבער דאס אינזל מאיארקא האט זיי נישט פערנעסען.

אפילו היינט צוטאג וועט א קריסט נישט דערלאזען, אז זיין טאָכטער זאָל הייראטען מיט א „כונטאס“ און א „כו-עסא“ וועט נישט לאָזען זיין טאָכטער זאָל נעמען א קריסט פאר א מאן. עס איז גאנץ פערשטענדליך, אז דער „כונטאס“ זאָל אזוי האנדלען, נאָכדעם ווי מען האט איהם צוריקגעשטויסען אין אלע זיינע פערזענלעכע זיך צונויפצו-מישען מיט דער אַלגעמיינער קאטילי-שער בעפעלקערונג.

אפילו ווען מען האט איינגעוואָרפען דעם לעצטען טויער פארן „לא קאטילע-געטא“, זענען די „כונטאס“ געבליבען גאָרט וואוינען, כאטש דאס מאל מיטן פרייען ווילען. אפילו ווען מען האט זיי אָנגעטען גלייכע קאמפראדשאפט אין די שולען, וואס זענען געעפנט געווא-רען פאר יעדען גלייך, זענען די „כונ-טאס“ געבליבען אָנגעוואונדערט.

מאיארקער און „כונטאס“ האָבען גע-זעלשאפטליך נישט פערקערט און עס זענען נישט פאָרגעקומען קיין געמישטע הייראטען.

דער בערימטער שפאנישער שרייבער בלאסקא איבאנעז גיט אַנאליסע צווישען פילד דערפון אין איינער פון זיינע נאָוועלען. ווען מען לייענט די נאָוועלע מיט מען, אז דאס וואס ער שילדערט זענען דער פראָדוקט פון אַנאטאזיע, אַבער ניין — אפילו היינט-צוטאג עק-זיסטירט די לאַגע, כאטש געוויסע מנהגים וואס האבען פונאנדערגעשטע-די „כונטאס“ און די אלגעמיינע בע-פלעקערונג, זענען מאָדיפֿיצירט געווא-רען.

פון פסיכאָלאָגישען שטאַנדפונקט האט די שפאנישע רעפובליק געבראכט א גרויסע גייסטיגע עמאַנאַפּאָזיציע. געווי-סע „כונטאס“ האבען אפילו געוואנט זיך צו בעוועזען אין די נייע טיילען פון שטאט און מען האט זיי נישט אָנגעשטויסען; אפילו נישט, ווען זיי זענען אַריינגעטרעטען אין פראָפּעסיעס מיט וועלכע זייערע מענשען האָבען זיך קיינמאל פריהער נישט אָנגענע-פן.

עס איז כמעט ווי זיכער, אז זיי וועלען שוין מעהר נישט דאַרפן פער-לאָזען דאס אינזל מאיארקא צו בע-קומען יענע אנערקענונג, פאר וועלכע עשירות קען נישט פערגינגען. אלע

משעקאוו יריעות

75 יאהר טעלעפאן

נעמאכט הכנות איינצופיהרען א טעלע-פאן.

ווער איז דאס דער פיליפ רייז, דער ערפינדער פונ'ם „טעלעפאן“? אין די אַלטע קראַניקען און זכרונות ווערט דערזעהען, אז איינער פיליפ רייז פון פראַנקפורט אָס מיינ, האט אין

יאהר 1861 ערפינדען דעם טעלעפאן. אין זיין הויז און אין איהר הויז פון זיין שכן האט ער געצויגען דראָטען און האט זיך טאקי דורך די דראָטען גע-קענט דורכרעדען מיט זיין שכן. אַבער רייז איז געווען אַנאָרימאָן און האט נישט געקאנט בויען קיין אויטאָמאטען, האט ער געשריבען צו אלע רייכע לייט, דערונטער אויך צום פראַנקפור-טער ראַטשילד און האט זיי געבעטען, זיי זאָלען ביי איהם אָנקויפּען זיין ער-פינדונג, אדער זיי זאָלען איהם פאָרגעבן געלד און זיין שותפים צום פערדינסט.

אַבער די רייכע לייט און אפילו דער „קלוגער“ ראַטשילד האבען זיך אָנגע-זאָגט דערפון. זיי האבען געמיינט, אז דער „טעלעפאן“ איז קיין געשעפט נישט...

דער רעקטאָר פון דער פאָרווער או-ניווערסיטעט פאנאָנדע, וואס איז גע-ווען רעדאקטאָר פון דער איינציגער טעכנישער צייטונג פון יענער צייט, האט זיך אָנגעזאָגט צו פרובען רייז'ס אַרטיקל איבער זיין ערפינדונג, וועל-כע ער האט אַ גאנצען געגעבען „טע-לעפאן“, ווייל ער האט די זאך נישט געהאלטען פאר וויכטיג...

מופעזען יאהר האט זיך רייז ארום-געטראָגען מיט זיין ערפינדונג און ערשט אין יאהר 1876 איז אויף דער וועלט-אויסשטעלונג אין פילאדעלפא פאָרגעפירט געוואָרען דער „טעלעפאן“, אַנאָרימאָנע פון גרעם בעל.

צי בעל האט געקויפט ביי רייז'ן זיין ערפינדונג צי ער האט בלויז גע-הערט דערפון און האט לויט רייז'ס סיסטעם געבראכט אַ פערזעסערטען אַפּאַראַט, קען מען נישט דערנעהן. רייז איז שוין דאמאלס געווען טויט און פון זיין סביבה האט קיינער נישט געהאלטען זיין ערפינדונג פאר אַזוי וויכטיג, אז מ'זאָל זיך מיט איהר גע-נוי פּעראַינטערעסירען.

ווען בעל האט גענוי מיט זעכציג יאהר צוריק געבראכט דעם „טעלעפאן“ אויפ'ן מאַרק, איז ער נאך נישט געווען

אַלץ, רבּוּחִי, איך האָב אייך דער-צעהלט דעם משל, וועלכען איך האָב איהר האט גוט פערשטאנען, און איצט גיט מיר אַנאָנטפער: צי דאָרף מען די האנדלונג פון די דאָזיגע כלל-טהווער קוואליפֿיצירען אלס עמינאָנאַציע אָדער גאָר צוואַקאָזיציע...

אזוי ווי עס יודעלט זיך, אזוי קריס-טעלט זיך...

איך בין געווען אויף א יוצנג פון דער פראַפּאָגאַנדע סעקציע ביים קא-מיטעט פאר ארבייטסלאָזע.

מילא, וועגען דער ארבייט, וועגען דעם זאָמלען און פערטיילען, האָב איך איצט נישט בדעה צו רעדען, ווייל דאס לעזט איהר אין דער כאַנאַניק.

איך וויל אייך דערזעהלען וועגען א כאראקטעריסטישען פאָל, וואס וועט אונז יודען געבען א שטיקעל סאטיס-פאקציע.

ווי געווענליך, האלט מען, אז צו מסירה'לעך טויגען זיך גאָר יודען; וועל איך אייך בעווייזען, אז נישט-יודען זענען אייך נישט קיין פילד-קינדער.

דער ארבייטסלאָזער קאָמיטעט האט ערשט אָנגעהויבען זיין טעטיגקייט, עס איז נאָך געווען אידער מען האט אַנ-געהויבען זאָמלען, און שוין זענען איינגעפלאָסען א רייעה מסירה'לעך-בריה, וועלכע מעלדען, אז פלוצי בן פלוצי האט א שטיקעל גרונט, א היי-זעל און זיינע שפּיכלערס זענען אַנ-געפולט מיט קאָרטאָפּעל און פונדעסט-וועגען האט ער בדעה צו געניסען פון דער ארבייטסלאָזע אקציע. לכן, מאכט מען אויפמערקזאם, אז יענעם זאָל מען נישט געבען... אַזעלכע און ענליכע בריוועלעך קומען אָן אין די מאַסען.

אַבי איהר יודען האלט, אז די אַרט מסירה'לעך איז א יודישע אויסטראכ-טעניש, אַט האט איהר א בעווייז, אז אויך ביי „זיי“ איז דאס א נאטירליכע זאך, טיידען זיי זאָלען זיך האבען אויסגעלערנט פון אונז. ווי זאגט דאָרט דער פּסוק: אזוי ווי עס יודעלט זיך, אזוי קריסטעלט זיך...

קויהלען-אַקציע

ווי-נאָר דער ווינטער בעווייזט זיך אויף דער שוועל, הויבט מען אָן צו רעדען וועגען קויהלען. אַט די שוואַר-צע שטיינער זענען א טייערע סגולה צו פערטיילען די קעלט פון שטוב ארויס.

מען רעדט אפילו (כמעט א גאנצען ווינטער) וועגען מאכען א קויהלען-אַק-ציע פאר אַרימע, אַבער ווי כ'האָב שוין געזאגט, רעדט מען נאָר וועגען דעם און פון דעם פילע רעדען וועגען קויהלען פאר אַרימע בלייבט מען ביים... רעדען, כאַטש מאכעט מאל געלונגט זאָגער שוין ביים סוף ווינטער אריין-צוואַרפען צו האלפּע קערצלעך קויה-לען פאר די דורכגעפריירענע און הונ-גערייגע.

פונדעסטוועגען קאָן מען דאס נישט זאגען וועגען אַלעמען. פערהאנען נאָך אין דער איצטיגער צייט מענשען, וועלכע זאָרגען יא וועגען קויהלען אוי-פ'ן ווינטער, אַבער דאס-פאַר זיך. זיי גרייטען זיך אָן אויפ'ן ווינטער קויה-לען און דאק און דער בעסטער פרייה „גליטעל“, וועמענס פערטערער עס איז אין טשענסטאכאו דער ה' זיל-פערשטיין.

וואו מען קומט, וואו מען געהט, זעלבסטפערשטענדליך מיין איך די יע-ניגע, וועלכע האבען די ממתינים, הערט

וואָס געזעהן

אז די יודישע שכנים, וועלכע האבען ביז איצט בעוואוינט זייער הויז, זא-לען זיך ארויסציהען און אויף זייער אָרט זאָלען זיך אריינציהען הונדערט-פראָצענטע אַריער. די דאָזיגע בעלי בתים האלטען, אז מיט יודען איז גוט צו געהן אין שוהל אַריין אָדער אין בעסטען פאָל אין שפיטאָל... דא-געגען אלס לאַקאטאָרען טוינען זיי נישט. פערהאנען נאָך א יא אומרים, וועלכע טייטשען עס אויס אויף אזא אופן. היות, ווי די דאָזיגע הויזווירטען זענען כלל-טהווער, זענען זיי אָנגעפילט מיט אזוי פילע רחמנות אז דער ליי-דערנער מענשהייט, אז זיי האבען נישט קיין האַרץ צו נעמען דירה-געלט ביי יודען, דעריבער טאקי האבען זיי בעשלאָסען נישט צו האבען קיין יודי-שע לאַקאטאָרען, וועלען זיי במילא נישט דאַרפן צו נעמען פון זיי קיין דירה-געלט...

דער דאָזיגער סיסטעם ציהט זיך שוין א לענגערע צייט, און ס'וועט נישט לאָנג דויערען, אז דאס הויז, אין וועלכע ס'האבען געוואוינט סאמע יו-דען, וועט זיין יודען רייז, ווארומ ווי-נאָר עס ציהט זיך ארויס א יוד (און אנטלויפן אנטלויפט מען פון דאָרט, ווייל מען שטויט יעדען אָן צרות צרות...), לאָזט מען מעהר נישט אריין קיין אנדערע יוד, מען ער בע-גליטען, ווען ס'קומט אַבער א נישט-יוד, נעמט מען איהם אויף בפר פנים ימות און מען גיט איהם א געוועלכע באַדיי פאר ווייניגער געלט, ווי דעם יודען.

וואָס געזעהן

עמיגראַציע אָדער עוואַקאַציע?

אונזערע כלל טהווער, פערזאָרגער און סתם רעדע-פיהרער האבען בעקומען א נייע טעמא, מיט וואס צו אַפּפּוירען און צו בעווייזען, זייערע אויפטוהען פאר'ן כלל ישראל.

זאָגט איינער: עמיגראַציע, זאגט דער צווייטער: עוואַקאַציע, קומט דער דרי-טער און דער פיערטער און זאגט גאָר: נישט-עמיגראַציע און נישט עוואַקאַציע. ווערט א דיסקוסיע און דאָנקען גאָס מען האט שטאָף, און דער עולם, די גרויע מאַסע, איז דאָנקבאַר זייער פיהרער, וועלכע זאָרגען געבויך פאר זיי און שוויצען לטובת הכלל.

פערהאנען ווידער אַזעלכע, וועלכע גיבען צו פרושים צו דער דאָזיגער דיסקוסיע און יעדער אינטערפּרעטירט זי אויף זיין שטייגער, ווי עס פאַסט און ס'לוינט פאר איהם.

אויך איך האָט וויל אינטערפּרעטי-רען די דאָזיגע צוויי ווערטער לויט מיין אויפפאַסטונג און כדי איהר זאָלט זיי בעסער צוקיינען, וועל איך דאס אייך געבען צו פערשטעהן מיט א משל: אין אַנהויב 2-טער אַלעז איז פער-האנען א הויז, וואס געהער צו יודישע כלל-טהווער, וועלכע האלטען שטאַרק פון זיך און ווילען, אז די גאנצע שטאט זאָל זיך אָנערקענען פאר די איינציגע אויפטוהער סיי אויפ'ן פיה-לאַטראַפּישען און סיי אויפ'ן געזעל-שאַפּטליכען געבייטע.

האבען אַבער די דאָזיגע כלל-טהווער לעצטענס בעשלאָסען אַבזאָרייניגען זיי-ער הויז פון יודישען איינפלוס ד. ה.

מרדכי קופמאן

יא עמיגרציע - נישט עמיגרציע

II.

אונזערע אנהענגער פון א דריי-מיליאניגער יודישער עוואַקאציע, אַדער עמיגרציע, קיין פאלעסטינע, זענען אויך נישט משה אויספון ווי צו פער-טומלען די מחות מיט נישט בערגיגער-טע זאכען, כדי צו ווייזען דער וועלט, אַז מען איז אויך דאָ. ס'איז דאָ קיי-נער נישט אַזוי נאַאיו צו גלויבען, אַז ווען מיר וועלען אָנהויבען פֿאַרערן (און ווען האָבען מיר דען אויסגעוועלט צו פֿאַרערן) - לאָמיר זאָגען, אפילו מיט דער הילף און שטיצע פון דער פּוילישער רעגירונג - אַביסעלע משה יושר פון ענגלאַנד, אַדער פון פּעלער-בונד, פֿאַר אונזערע פּערזענלעכע פֿאַר-רונגען אין אַרץ-ישראל - וועלען ווי דאן אונזערע פֿאַרערונגען נאָכגעבען און אויספֿיהרען? אמת, פּאלעסטינע איז נישט קיין ענגלישע קאָלאָניע, נאָר בלויז אַ מאַנדאַט-געביעט, וואס זי האט בע-קומען פון פּעלער-בונד און איז פֿאַר איהרע מעשים פֿאַרזאָרגט וואַרטליך, נא-איז וואָס דערפון געדרינגען? הייסט דאס אפּשר, אַז גרויסברייטען האט שטארק מורא פֿאַר דער דאָזיגער אחריות פֿאַר'ן פּעלער-בונד? מען דאַרף באמת זיין אַ בילן צו גלויבען ביים היינטיגען טאָג אין אַזעלכע נאַרשיקיי-טען...

שילדער פון פּערטען קלאָס וויזעלען זיך שוין היינט אויפ'ן חשבון פון דער פּיקציע, וואס מען רופט: „פּעלער-בונד“. און מיט רעכט אויך: דער דאָ-זיגער פּאָליטישער גולם עגיוסטיט דאך נאָר לעולם אויף צו מאַסקירען, צו פּערדעקען די געמיינטע נישט-מענשליכע אַקטען, וואָס ווערען אָנגע-טון דורך זיינע אנגעפֿיהרע מיטגלי-דער - און דאך איז שוין שטיל. פּע-טען דערויף איז דאָ אַ סך, ס'וועט גע-נוג זיין בלויז צו דערמאנען דאס, וואס דער מיטגליד פֿונ'ם „פּאָליטישען גולם“, איטאַליען, האט געמאכט מיט דעם צווייטען מיטגליד דעם „לייב פון יהו-דה“. ביים אָנהויב זענען געפֿלויגען פונקטן-דעפּעשען, אַז די פּעלער-ליגע וועט דאס טהון, די פּעלער-ליגע וועט יענץ טהון און - אויסגעלאָזט האט זיך דאס מיט דער זעלבער קאָמדיע, וואס אין אַלע אַנדערע פּאַלען.

לאָמיר אָננעמען, אַז אַביסיניען איז ווייט פון איראָפּע און דעריבער האָ-בען די „ציוויליזירטע“ איראָפּעאישע פּעלער נישט געקענט אוי שטאַרק פּיהלען דירעקט די גרויסע טראַגעדיע פון די שוואַרצע מענטשען... אָבער דאָס, וואס ווערט צוגעברייט און אָנגעטון אין סאַמע האַרץ פון איראָפּע - אין דייטשלאַנד - זעהען דאך שוין אַלע פּעלער יאָ. נא, האט דאס געשטערט

היטלער - דייטשלאַנד איינצונפֿיהרען ביי זיך אַבליגאטארישען סאָלאַרען-דינסט, מיליטאריזירען און פּאַרטיזירען דעם רהיין געביעט? דאס זענען דאך אַלץ זאכען, וואס זענען געגען פּעלער-בונד-פּאַקט און זענען לעזל אַרויסצורופּען אַ נייע בלוטיגע פּעלער-שטיטה - שטערט דאס אפּשר ענגלאַנד, אַז אַנשטאט, וואס זי זאָל זיך דערפֿאַר ברוגז'ן אויף דייטשלאַנד, נאכמעהר איהר פּאַרטיזי-רען? מיר ווילען שוין נישט רעדען וועגען אונזער אייגענער גרויסער טראַ-געדיע, וועגען דעם, וואס מען האט גענומען 600 טויזנטער שוואַרצע יודען און זיי מיט איינמאַל געמאכט פֿאַר אַריער און וועגען די אַלע שוידער-ליכע מעשים, וואס ווערען דאָרט אָב-געטון לגבי יודען, וואס האבען נישט זייערע גלייכען אין דער מענשליכער געשיכטע - האבען די פּעלער מיט'ן פּעלער-בונד צוזאמען עפּיס אונז גע-האַלפּען? האט דאס אפּשר געשטערט דעם שטערן פון פּעלער-בונד, דאָס דאָס דאָזיגער שטערן, - וועלען. מען וויל איינ-פּעצייכענען אַלס עובר-בטליק - צו קאָקעטירען מיט היטלער-דייטשלאַנד?

ס'איז פֿאַר קיינעם קיין סוף שוין נישט מעהר, אַז די דאָזיגע אינטטי-טציע איז בלויז נויטיג ענגלאַנד, עווענטועל אויך פּראַנקרייך, פֿאַר זיי-ערע אימפּעריאַליסטישע צוועקען. די איבריגע פּעלער און פּעלער-ליגע זע-נען נאָר בלויז פּיאָנערס אויפ'ן גרויסען פּאָליטישען שאַך-ברעט, לויט דעם ווי די צוויי פּעלער דעצידירען (פּער-שטעהן זיך, אין גייסט פון זייערע אינ-טערעסען) אַזוי טהוען די איבריגע מיט-טאנצען. אַזוי אַרום איז די דאָזיגע אינסטיטוציע נישט מעהר ווי אַ ווערק-זייג, אַ פּייגל-פּלאַט צו פּערדעקען, צו סאַנציאנירען די אַלע נישט-יושר-דיגע מעשים, וואס ווערען אין איהר נאָמען אָנגעטון. נאָכמעהר: זי איז דער דער דירעקטער גורם, ווייל ווען די דאָזיגע פּיקציע וואָלט נישט גע-ווען, נישט עגיוסטיט, וואלטען אפּשר אוי פּיעל באַראַרישע טהאַטען גאָר-נישט פּאַרעקומען.

אַלס פּער-יוצא פון דער זאָך-לאַגע איז דאָך לעבערליך זיך צו ווענדען צום (לייען: ענגלישען) פּעלער-בונד וועגען אַנאַ-אינסטרווענץ אין ענין אַרץ-ישראל, אַז מען מוז דאָרט אַריינלאָזען כאטש אַ דריי מיליאָן יודען, אין דער צייט ווען ענגלאַנד וויל דאס בייזש נישט. וואָלט זי דאס יאָ געוואָלט, וואלט דאס געלעגען אין איהר אינטע-רעסען-קרייז, דאן וואלט זי דאס גע-טהון אהן דער הסכמה פון פּעלער-בונד אויך; ווייל זי ווידער נישט, וועט

בעלי-מלאכות און זיי מיטהעלפֿען ביים אויסנוצען די דאָזיגע באמת זעהר וויכ-טיגע הנחות.

מיט איין וואָרט-עס וועט זיך טהון אויף טיש און בענק...

אַנדערע צייטען - אַנדערע ליע-דער...

כ'געדענק, ווען איך בין געווארען בר-מצוה האָב איך זיך אויסגעלערנט א פּשט"ל, וואס איז געווען אַדורכגעפֿלאַכ-טען מיט ציטאָטען פון הדושי הר"ם, מהרש"א, רא"ש און שו"ת, דאן האט פּערגומען א גרויסע טייל פון דער דאָזיגער דרשה די הלכות תפילין.

די דאָזיגע בר-מצוה-דרשה איז גע-האַלטען געווארען אין דער יודישער שפּראַך, אויסער ווען מען האט גע-דאַרפט האבען די ציטאָטען כּוהות, אזוי ווי זיי געפֿינען זיך אין די ספרים. מען האט מיך אויך נישט צו פּיעל געפֿיהמט און נישט בעשיט מיט קאָמ-פּלימענטען, כדי איך זאָל נישט צופיעל חצופּה בעקומען. היינטיגע צייטען איז אָבער גאָר אַנדערש-די קינדער זענען צופיעשטשעט און אויך וויערע דרשות זענען גאָר אַנדערע.

איך בין געווען דעם לעצטען שבת אויף א בר-מצוה פּיערונג פון א בחור'ל, וועלכער לערנט אין גימנאזיום, אַט דאס דאָזיגע בחור'ל האט נאָכדעם, ווי ער האט אָבערזאָגט די הפסדהמיט

דאך „איהר“ פּעלער-בונד איהר נישט ווידערשפּעניגען. און ווידער לאָזען זיך אויף דעם וועג פון פּראָטעסטען, פון מיטמאכען די אַלע ביוראָקראַטישע און דיפּלאָמאַטישע שפּיצלעך פון פּעלער-בונד, הייסט פֿאַר אונז דאס זעלבע, וואס מאַכען זיך בעוואוסטזיג פאלשע אילוזיעס אויף האָטונגען, וואס וועלען קיינמאַל נישט רעאַליזירט ווערען.

ווענדען זיך ווידער דירעקט צו ענג-לאַנד מיט דער פּאַדערונג, אַז זי זאָל בקרוב אַריינלאָזען דריי מיליאָן יודען קיין א"י, וואס נויטיגען זיך דאָרט אַריינצוקומען - וועט דאס אויך קנאַפּ העלפֿען. ענגלאַנד האט קודם כל אין זינען איהרע אייגענע אינטערעסען, דאן - די אַראַבישע און ערשט צום סוף - די יודישע, אַלץ, וואס ענגלאַנד האט נאָר נישט אָנגעטון אין פּאַלעס-טינע, פון ערשטען טאָג אָן ביז היינט, זאגען עדות דערויף, אַז די בעהוים-טונג איז ביז הונדערט פּראָצענט א ריכטיגע. לאָמיר נעמען אַלס ביישפּיל די לעצטע בלוטיגע געשעהענישען אין א"י. פּערשידענע השערות זענען אַרויסגערוקט געוואָרען צו דערגעהן, וועמענס געהיימע האנד ס'האט גע-שטעקט דערין: איטאַליענ'ס, דייטש-לאַנד'ס אדער אַנאַדערנ'ס, די ריכ-טיגסטע מיינונג איז אָבער די, וואס האט זעקעט איינער פון די בעהמ-ווענטע פּאָליטיקער אין אַרץ-ישראל, אַז אין די געשעהענישען איז קיינער נישט שולדיג, נאָר ענגלאַנד בכבודו וועצמו. זי אליין האט זיי אַרויסגע-רופּען, כדי צו קענען אַהינטראַנספּאָר-רען אַ פֿאַר דיוויזיעס פּריש מיליטער, וואס וועלען איהר אפּשר נויטיג זיין אין אַנאַ-ווענטעלער מלחמה מיט אי-טאַליען וועגען דער הענעמאַניע אויפ'ן מיטעל-ענדזשען. ווען אין די געשע-הענישען זאָל האבען געווען אַנאַ-גאָדע-רע האנד, וואלט ענגלאַנד זיי געקענט דערשטיקען באלד ביים אָנהויב. האט זי דאס נישט געטון, האט זי דערביי געהאַט אַהר'ס אַ כּוונה, איי, דאס האט דעם ישוב אַזוי טייער געקאָסט - אויף דעם קימערט זי זיך אמווייניג-סטען. גענוי אזוי, ווי זי קימערט זיך ווייניג, וואס צוליב דעם בלוטיגען יפו זענען מיר געצווינגען געווען אַנ-צוהויבען בויען אַנאַ-אייגענעם פּאַרט אין תל-אביב און שוין איצט - געזעהלעט טעג נאָך די געשעהענישען - געהט ענגלאַנד אונז ווידער צווינגען צו בע-נוצען זיך מיט'ן בלוטיגען יפו'ער פּאַרט.

קענענדיג, וויסענדיג דאָס אַלץ און שרייען אויפ'ן פּול: „מיר וועלען צוויי-גען ענגלאַנד צו עפענען די טויערן פון אַרץ-ישראל אויף ביידע זייטען ירדן פֿאַר א ברייטער יודישער עמי-גראַציע“ - הייסט בעוואוסטזיג גע-בראכט שאָרען דעם יודענטום דאָ און דאָרט. דאָ - דערפֿאַר, ווייל נאָך אַזעל-

דער הברה הספרדית, געהאלטען א דרשה אויף העברעאיש און פּויליש וועגען דער בעדייטונג פון בר מצוה און דערביי צוגעזאגט צו זיין א היי-סער יוד פֿאַר זיין פּאַק און גאָס אזוי. דאס דאָזיגע בחור'ל איז גאָר א זעהר פּעהיגער און די דרשה איז גע-ווען גלענצענד מיט א פּייגער דיקציע און אַהן א טרעמע. אַלץ ריכטיג. אָבער פֿאַר אַזאָ יודען, ווי איך, וועלכער איז אויסגעוואָקסען אויפ'ן תלמוד, איז אזא מין בר-מצוה פּיערונג אַביסעל פּערמד. פֿאַר וואס פּרעגט זיך, מעג מען די דרשה האלטען, כּוונעל שוין נישט זא-גען אויף העברעאיש, כאָטש פֿאַר די צוהערער איז דאס אויך נישט פּער-שטענדיג-איז עס דאָן אָבער העברע-איש, אונזער לשון הקודש. אָבער פֿאַר וואס מעג מען רעדען אויף פּויליש און נאָר דאס אומגליקליכע יודיש איז טריפה, ווי תּויר?

מען קאָן דעם יונגעל נישט בעשול-דיגען, אדרבה, ער איז גאָר א וואויל, טייער יונגעלע אַט דער מאָניקע ב. נאָר שולדיג איז די סביבה, דאס מאָ-דערנע ערציהונגס וועזען, וואס ווערט היינט אָנגעוואָנדען. יא, אַנדערע צייטען-אַנדערע ליע-דער...

מסתמא ווייסען זיי זאָך וואָס זיי טהוען...

די האנדעלס-קאמער אין סאטנאוויץ

כע צרקלערונגען און אינטערוויואצן פון דעם זשאַנר, האט דאס די נאנצע פּוילישע פרעסע, אַהן אונטערשייד פון ריכטונג, אויסגעכאַפּט ווי אַנאַ-מאָט'ע „מציאה“ און זיך צושריבען אויף לאַנג-עמודים/דיגע אַרטיקלען, אַז ס'איז דאָ אַ מעגליכקייט פון א גרויסער יודישער עמיגרציע, נאָר - די יודישע פרעסע שטערט דערין און ווען די יודישע פרעסע, וועלכע וויל נישט אַקצעפּטירען דעם פּאַרשלאַג פֿונ'ם גייעם „משיח“, - וואָלט די יודען פֿאַרעם אין פּוילען גע-ווען אַ געלעזטע... נישט ווייניגער שאַ-דען ברענגען אַזעלכע אינטערוויואצן פֿאַר די דאָרטיגע יודען אין אַרץ-ישראל דערמיט, וואס די אַראַבישע רעדעל-פיהרער בעקומען פּרישען שטאָף פֿאַר זייער העצערשער דעמאָנאָגישער אַרבייט. זיי בעקומען אַ שאַנס אָנצו-גרייפֿען, אַז יודען ווילען זיי נאָכמעהר אויסוואַרצען, פּערטיליגען, דעריבער מווען זיי זיך וועהרען און דערמיט בע-רעכטיגען זיי דעם „הייליגען קרייצ“, וואס זיי פּיהרען געגען דעם ישוב.

די מסקנא: צו-וואס שרייען, צו-וואָס מאַכען אומנויטיג אַ געפֿילדער, ווען דער ענין „יאָ עמיגרציע“ - נישט עמיגרציע“ איז נישט מעהר ווי א פּראָדוקט פון היציגער פּאַנאָזיע, ווען דאס פּראָבלעם איז גאָר היינט קיין פּראָבלעם נישט. וועט זיין וואו צו פֿאַהרען אַנדערשוואו, וועלען יודען פּהאַרען אַליין, נישט-געצוואונגענערהייט, גענוי אַזוי ווי עס עמיגרירען דייטשען קיין אמעריקא און פּראַנקרייך, ווי עס עמיגרירען איטאַליענער, פּראַנצויזען, פּאַלעקען און אַנדערע נאציסע. דאָ ווי-דער, וואו מיר זענען געבוירען געוואָ-רען, וועלען מיר זיך האלטען מיט די צייהן און נענעל און קעמפּען פֿאַר אונזערע עגיוסטיען, צי עמיץ וויל דאס יאָ אַדער נישט. און אַרץ-ישראל מווען מיר רוהיג, שטיל, געלאסען עראָבערן איין פּאַזיציע נאָך דער צווייטער, שטאַרקער זיך דאָרט בעפעסטיגען און אַרויסבעקומען, אַרויסרייסען פֿונ'ם ענג-לישען לייב אַלץ, וואָס לאָזט זיך נאָר נאָר אויף אַזאָ אַזאָ אַזאָ וועלען מיר עפּיס דערגרייכען.

אַזוי טראכט און דענקט יעדער אָב-יפקטיווער מענטש אין יאָהר 1936.

B. asystent Kliniki Ocznej
w Pradze Czeskiej
Dr. mod.
M. LIBROWICZ
choroby i chirurgia oczu
Aleja Kościuszki 14
Telefon 12-26.
Przyjmuje od 9—1 i od 4—7

האט פראקלאמירט אויף די טעג פון 22-טען ביז דעם 29-טען ד. ת., דאס הייסט אין משך פון 8 טעג א קאנקורס פון שענסטען פענסטער-אויסשטעלונג.

ביידע סוחרים-פעראיינען אין אונזער שטאט האבען געגרינדעט א ספעציע-לען קאמיטעט, וועלכער זאל זיך דער-מיט פערנעמען. גלייכצייטיג איז אויס-געקליבען געווארען א ריכטער-קאָמ-פלעט, וועלכער וועט געבען, נאָגראַ-דעס" פֿאַר דער פענסטער-אויסשטע-לונג.

ביו-איצט האבען זיך צו דעם קאָ-קורס פערשריבען זעהר ווייניג סוחרים, הפנים, אַז זיי האבען מורא אַרויסצו-שטעלען זייער דלות בפני כל עם ועדה, נאָר ווי ס'זאל נישט זיין ווע-לען זיך פֿאַרס געמוגען אַזעלכע סוחרים, וועלכע וועלען אין דעם קאנקורס אנטויל געמען.

כאטש צוריקגעשמועסט קאן מען דאָך פערנען היטלען צי ליגט שוין איצט גאר נישט מעהר אין זינען, ווי שפּיל-לען זיך אין פענסטער-אויסשטעלונגען אינערצייט ווען — — — נאָר גאר-נישט, קיין שאלות דארף מען נישט פערנען, אויב די האנדעלס-קאמער האט אויסגעקליבען פונקט היינט די צייט פון אַזעלכע אויסשטעלונגען, מסתמא ווייסען זיי דאך וואס זיי טהוען...

ליתן.

אַזוי גוט אויסגעבויט, אַז די וועלט זאָל זיך דערמיט רעפֿען. ערשט עטלי-כע יאהר שפעטער האט ערוואָן פער-בעסערט דעם טעלעפֿאָן, ווי מיר האָ-גען איהם היינט, אַזוי אַז ער האט דערמיט אַרומגענומען די גאַנצע וועלט. אויף דער פּילדערלעכער אויסשטע-לונג האט בעל פּערקויפּט 16 אַפּאַרע-טען קיין לאַנדאָן, וועלכע האט דער-מיט אנגעהויבען אויסבויען די ערשטע טעלעפֿאָן-נעץ אין דער וועלט. איין יאהר שפעטער, האט לאַנדאָן שוין פער-מאנט 287 טעלעפֿאָן-אַפּאַרעטען.

היינט צום 75-יעהריגען יוביליי פֿונ'ם טעלעפֿאָן, האט לאַנדאָן פונקט איין מיליאָן טעלעפֿאָן-אַפּאַרעטען. מיט עט-ליכע טעג צוריק האט דער לאַנדאָנער פּאַסט-דירעקטאָר געשענקט דעם דאָר-טיגען בירגערמייסטער אַ גאָלדענעם טעלעפֿאָן - אַפּאַראַט לכבוד דעם מיל-יאָנסטען אַפּאַרעט פון דעם לאַנדאָנער טעלעפֿאָן.

ביי די איצטיגע יוביליי פּיערונגען ווערט אָבער נאָר גערעדט פון דעם ענגלישען ערפינדער גרעם בעל, וואס האט בעגליקט די גאַנצע וועלט מיט זיין ערפינדונג. פון דעם אַרימען פּיליפּ ריי, פון וועלכען בעל אליין האט גע-זאגט, אַז ער האט פון איהם איבערגע-נומען דעם געדאַנק, דעם נאָמען און אפילו דאס סיסטעם, פון דעם שווייגט מען איצט ביים יובילעאום פֿונ'ם טע-לעפֿאָן...

ז. האפער, וויען.

פארבערי און כעמישע וועשעריי

"BENETA" ב. יאָסעלעוויטשאַ 11

געקענאיער דעם געוועלע פון דער קאפּעלזשאַרניע

אונזער דער צייטונג פון אַנאַ-פּאַסלעוועט פון דער כעמישער אינדוסטריע - שולע אין ווארשא מיט אַנאַ-פּיהרער פּראַקטיק ספעציאַליטעט:

- פֿאַרבען לויט מוסטערן,
- דעטאשירען (ארויסנעמען) פלעקען און וואשען אויפ'ן אָרט,
- כעמיש רייניגען און פּאַסאנירען קאפּעלזשען,
- וואָשען שטייפּע מצנער-וועש מיט אַ דויערהאַפּטען שפּיגעל-גלאַנץ.

koszki dla dorosłych ze zn.fabr.
KOWALSKINA
koszki dla dorosłych ze zn.fabr.
BOLACH GŁOWY

מען נאָר „ניעשע“ קוהילען און „ניע-שע“ קוהילען, אַה, יא, די גבירים וויי-סען וואס גוט איז!... כּוונעל אייך אויסזאָגען א סוף, אז אפילו ביי אונז אין רעדאַקציע וואָרעמט מען זיך אויך מיט קוהילען פון דער פּירמע „ניעשע“. ס'וואָלט נישט געשאַדט, אז אויך ביי דער קוהילען-אַקציע וואס וועט גע-מאכט ווערען פֿאַר די אַרימע (אַלץ קאָן דאָך מעגליך זיין...), זאָל מען אויך קויפּען די קוהילען פון דער פּירמע „ניעשע“. פֿאַר וואס קומט די גבירים אַלץ וואָלען די אַרימע אויך אַמאָל א הנאה האבען.

דאס הייסע האַרץ בעקעמפט די פּרעסט

אונזער דער דאָזיגער לאַזונג ווערט היי-יאהר געפֿיהרט די ווינטער-אַקציע פֿאַר די אַרבייטסלאָזע. מענטש!-ווערט געזאגט אין די אויפּרופּען-אויב די אַקסאט א היים האַרץ, דאַרף עס זיך אָברופּען אויף די ערשטענדע גרויזאמע פּרעסט, און מיט דיינ גנבה מיטהעל-פען צו פּערטרייבען די קעלט.

מיר יודען, וועלכע רופּען זיך רחמנים בני רחמנים, בעזיצען הייסע הערצער, וואס זענען אנגעפּוילט מיט רחמנות פֿאַר די ליידיגע ברידער און מיר וועלען זיכער מיטהעלפֿען, אז אויך פֿאַר אונזערע ליידיגע און פּרונטה-לאָזע זאָל עפעס געטון ווערען אויפ'ן

י. 5. פריגעל.

יודיש=קולטוראלע פראבלעמען.

זעהר פיעל איז שוין געשריבען גע- ווארען וועגען דעם נירנבערגער מצב פון דער יודישער קולטור ביי אונז אין שטאדט. נישט איינמאל איז שוין א- געוויזען געווארען אויף דער שטייג- טערישער בעציהונג פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג און איהרע פער- שידענארטיגע ארגאנען צו דעם פרא- בלעם פון ערנסטער, יודישער קולטור- ארבייט. אבער ליידער האט זיך די דאזיגע פראגע ביז יעצט נישט גע- ריהערט פון טויטען פונקט.

פערשידענע פרובירען זענען שוין גע- מאכט געווארען צו שאפען געזונטע קולטור-אינסטיטוציעס פאר דער היגער יודישער בעפעלקערונג, פון פערשידענע זייטען איז שוין אזא ארט איינציעלע געקומען, אבער שטענדיג טרעפטן די דאזיגע פרובירען אן אויף א הארצער וואג פון אונזערע מצד דער היגער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע האט אנהייבט פאר וואס איהר ווילט נאר, אויסער פאר יודישער קולטור.

עס איז דאך קאראקטעריסטיש-און פאר דעם ניווא און מענטשליכע פון דער יודישער בעפעלקערונג גארנישט אזא גרויסער שבת-אין דער צייט ווען יעדער פרעמדער געדאנק געפונט ביי אונז גלייך הייסט, ענטוואקסטישע א- הענגער, אין דער צייט, ווען יעדע איינציעלע, וואס איז גאר אויסגע- וואקסען אויף א פרעמדע באדען ווערט גראד דורך אונז אויפגעכאפט און גע- פאלעט מיט דער גרעסטער זארגפאל- טיגקייט, ווען מיר בעווייזען שטענדיג צו שאפען גרויסע, אייביגע ווערטען פאר פרעמדע-אין דערזעלבער צייט פערווארלעזען מיר אונזער אייגענע קולטורעלען בעווייזען, שטאנד, אין דער- זעלבער צייט ענטוויקלען מיר נישט אונזער אייגענע יודישע געדאנק און קימערן זיך גארנישט איבער'ן גורל פון אונזער גרויסער קולטורעלער ירושה.

אט איז א קליינער ביישפיל: אין אונזער שטאדט ענטיסטרען צעהנדלי- גער פערשידענע ביבליאטעקען, צעהנ- דליגער פערשידענע ביכער-זאמלונגען און זיי בעסירדיגען פערשידענע קול- טורעלע און וויסענשאפטליכע געברוי- כען און טעראינטערעסירונגען. דאס איינציגע וועלכעס האט נישט זיין ספרים און איז דאס געבייטע פון חכמת-ישראל, וואס א יור וועלען בע- קענען זיך מיט א וואסער ס'וואלט נישט זיין תקופה פון דער פוילישער היס- טאריע, וועט ער דאס נויטיגע מאטערי- יאל גלייך געפונען אין איינער פון די ענטיסטרענדיגע יודישע ביבליאטעקען ביי אונז אין שטאדט, וואס ער אבער פרובען צו בעקענען זיך מיט דער יו- דישער היסטאריע און זי וועט זיך פלוצים פאר איהם בעווייזען, ווי עפס א געהיימטפולער, אויף זיבען שלע- סער פערמאכטער סעזאן. מילא, פון די ענטיסטרענדיגע, עפענטליכע ביבליא- טעקען איז דאך אפגעווערעט. דאָרט וועט ער פון דעם מין גארנישט גע- פונען. נאר אפילו צו די צעהלרייכע פרויאקטע ביכער-זאמלונגען, וועלכע זענען ביי אונז יא פערהאן, וועט ער אויך קיין צוטרעט נישט האבען.

און וואלט זיך לגמרי נישט געפיהלט קיין צורך אין אזא ארט אינסטיטוציע, וואלט עס אויך נישט בערעכטיגט די גלייכניטיגע בעציהונג פון אונזערע עסקנים און כלל-טהווער צו דער דאזי- גער זאך, ווייל דאמאלס וואלט געווע- זען ווער פליכט דעם דאזיגען צורך צו שאפען, דאמאלס וואלטען זיי גע- דארמט צו וועקען אנהייבט פאר אונזערע ווערטען און שאפען דעם בא- דען פאר סרוכטפארער יודישער קול- טורעלער ארבייט.

גראד אבער איז די לאגע אבסאלוט נישט אזוי שלעכט, גראד איז יא פער- האן אנהייבט פאר דייקא א שטיי- גענדער אינטערעס-פאר אזא ארבייט.

גראד איז די עפאכע, אין וועלכער אונז קומט אויס צו לעבען, ווי בע- שאפען פאר א רענעסאנס פון דער יו- דישער קולטור, ווערען דאך גראד יעצט אלע מיראזשען פון א קולטורעלען אויס- צוועק.

און די דאזיגע צווישען פרעמדע צערינען ווי א זייערען בלאז, ווערט דאך די יו- דישע יונגענער יעצט מאסענווייז ארויס- געשטויסען פון די צאהלרייכע פרעמדע ביז יעצט פערנומען אנהייבט צו אהערען מקריב געוועזען איהר מה און הארץ אויפ'ן מובה פון א פרעמדער קולטור, ווערט דאך איהר די דיסמילאציע, דאס בעשרענקע זיך צו איהר אייגע- נער קולטור, פשוט אויפגעצוינגען.

און די דאזיגע יונגענער, וועלכע קומט יעצט צו אונז פון א פרעמדער וועלט, און א באדען אונטער די פיס, און א הימל איבער'ן קאפ, און אידען און און ריכטונג, די דאזיגע יונגענער, וועל- כע הענגט יעצט צווישען הימל און ערד און זוכט איהר וועג צום יודישען פאלק-זי וואלט זיך גערן בעקענט מיט די יודישע קולטור-אזורים, זי וואלט גערן געטרינקען פון אלטען יודישען קוואל, זי קען אבער צום דאזיגען קוואל נישט צוקומען, זי קען דעם של- סעל צו אונזערע קולטור-אזורים נישט געפונען.

און אין דערזעלבער צייט וואלגע- רען זיך יודישע ספרים ארום אין פרי- וואקסע ספרים שעקן, וועלכע זענען א גאנץ לעבעדיג יאהר הערמעטיש פער- מאכט, אדער גאר מיט גענעל פער- קלאפט, (גראד איז מיר פערזענליך בע- קאנט אזא פאקט: דער רייכער ספרים- אוצר פון היגען יודישען ביהמ"ד, וועל- כער ענטהאלט פיעל אונקאטען, ליגט שוין זייט יאהרען ביי דער ארטיגער "חברה קדישא" און א גרויסער טייל איז שוין געווארען צוגעגעבן) אין דער- זעלבער צייט געפונען זיך ווערטפולע יודישע ביכער פערווארען עריגן אין א ווינקעל און זייער אייגענטימער האט אפילו דערוועגן נישט קיין אנהונג.

און אפשר וואלט עס פארט מעגליך געוועזען צווישענאמען די דאזיגע אלע ספרים אויף איין ארט און שאפען ביים דאזיגען ארט אנהייבטליכען לעזע-וואל לויט'ן מוסטער פון דער יו- דאסיסטישער ביבליאטעק אין ווארשא און צוקויפערדיג שטופענווייז נייע ספרים ענדליך זיך דערשלאגען צו א- אלייטיגער, אומפאסאנדער יודאסיסטי- שער ביבליאטעק?

כ'לעבען ס'וואלט פראי געוועזען, אז די יודישע קהלה, וועלכע איז דאך אין דער ערשטער רייה בערופען צו זא- רען פאר די קולטורעלע בעדערפענישען פון דער יודישער בעפעלקערונג, אז זי וואלט זיך פערמינערטערט מיט'ן דאזיגען געדאנק און איהם געבען זיין תיקון.

רעזולטאט פון דער זונטאג'דיגער זאמלונג לטובת דער ווינטער-הילף פאר ארבייטלעזע.

אין גאנצער פון רעזענט קאס, פאר- זייענדער פון דער זאמלע-קאסע לטובת דער ווינטער-הילף פאר ארבייטלעזע, איז אין דער אנהייב פון פאר- שטעהער פון דער מאכט און פרעזידע- פון קאמיטעט פארגעקומען דאס בערע- נען דעם איינקומט פון דער זונטאג- דיגער זאמלונג לטובת דעם אויפגענדער- מאנטען צוועק.

אין משך פון זונטאג'דיגע טאג איז צונויפגעזאמעלט געווארען די סומע פון 1391.46 זל.

לעבעדיגערהייט בערגאבען

אין דאך ווארבעלע האט פאסירט פאלענדער טראגישער פאל מיט א 7-יעהריג יונגעל.

עטליכע דאך קינדער זענען גע- גאנגען ברענגען זאמד פון א זאמד- גראבען. אוי ווי זיי האבען געגראבען האט זיך איינגעריסען א שטיק ערד און פערשיט דאס יונגעל סעפען איו- ניינסקי.

די איבריגע קינדער זענען געלאפען אין דאך אריין רופען הילף, אבער ביז וואס-ווען איז דאס יונגעל שוין געווען טויט.

די פייערליכקייטען לכבוד דעם אונגארישע-קייטס-יום-טוב אין טשענסטאכאוו.

דינסטאג 7 א זיגער אין אונזער איז אויפ'ן פיערציק-פלאץ פארגעקומען א צאפשוטיק'ן בייס אנטלי- פון מילי- טער, פארשטעהער פון דער מאכט און ארגאניזאציעס מיט זייערע ארקעס- טערס.

נאכדעם ווי געג. גאנשאַראַווסקי האט אבערנומען דעם וואפארט, האט געהאל- טען א געלעגנהייט-רעדע אדון. ביע- לאַבראדעק. דאן איז פארגעקומען א מאַרש פון די פערזאנלעכע מיט די אַרקעסטערס איבער די גאסען פון דער שטאָדט. נאכ'ן, צאפשוטיק'ן איז פאר- געקומען אין מאניסטראט וואל אנהאל- דעמיע פון דער פערזענלעכע פון פא- טעלאַנד-פערטיידיגער.

מיטוואך, אינ'ם יאהר-טאג פון דער אונגארישע-קייטען זענען פארגעקומען אין אונזער שטאדט א רייה פייערליכקייטען. די אַמעסען, אינסטיטוציעס, שולען און א גרעסערע טייל פאבריקען זענען נישט געווען טעטיג. אויך די געוועלכער זע- נען געווען געשלאסען אין די שעה'ן, ווען ס'זענען פארגעקומען די גאטעס- דינסטען. אויף אלע הייזער זענען געווען ארויסגעהאנגען די מלוכה'שע פאהנען.

האלב 10 א זיגער פריה זענען אויף דער יאנסא-גורא זיך צונויפגעקומען אַפטיילונגען מיליטער, ארגאניזאציעס און צעכען מיט זייערע פאהנען, ווי אויך א גרויסע צאהל בעפעלקערונג איז אנוועזענד געווען אויף דער גאטעס- דינסט, וואס האט זיך אָנגעהויבען 10 א זיגער.

אין דער זעלבער צייט איז אויך. אין דער קאטעדראל אָנגעריכט געווארען א גאטעסדינסט פאר דער שול-יונגער.

האלב 12 א זיגער פארמיטאג איז אויפ'ן פיערציק-פלאץ פארגעקומען א דעפילאדע, וועלכע ס'האט אבערנומען פולק. מאַטשעק אין דער שפיץ פון פאָרשטעהער פון דער מאַכט, וועלכע האבען זיך פערזאמלט אויף דער ספּע- ציעל-צוגעגרייטער טריבונע. אין דער לענג פון די אויסגעשטעלטע צעכען- דעלענאציעס מיט זייערע פאהנען, הא- בען אדורכמאַשירט אַפטיילונגען מילי- טער, מיליטערישע צוגרייטונג, אנהאל- טיילונג פאליציי, פייערלעשער א. א. דערביי איז אנוועזענד געווען א זעהר גרויסע צאהל צושיינער, וועלכע האבען צוליב דעם שעהנעם וועטער זיך געפ- נען אין גאס.

אין המשך פון ווייטערדיגען פארגע- וועגען דער בעדייטונג פון 11-טען ליסטאפאד האט גערעדט אין א זעהר שעהנער פאָרם אדון. דר. לייב אש. מיט'ן געזאגט פון נאציאנאלען הימן געזינגען דורכ'ן חזן צוואמען מיט די קינדער פון דער פאָלשעכע שולע, ווערען די פייערען געזינגען.

אין דער נייער שוהל האבען זיך פערזאמלט די שילער און שילערעס פון די יודישע גימנאזיעס, שולע א. א. פון זאפא וויינשטאק און א טייל פון דער פאָלשעכע שולע. די תפילות האט אָנגעריכט אַבערקאָנטאר ה' פינקעלשטיין און די רעדע געניגט דיומא האט געהאלטען דר. הירש- בערג.

די שטראף פאר האָבען א פאטענט אויף א פרעמדען נאמען

צוליב דעם נייעם פאטענטען סעזאן איז נויטיג צו וויסען, דאס עס איז פערהאן א צירקולאר פון פינאנץ-מי- ניסטעריום וועגען די ריכטיגע נעמען פון די פאטענטען, דאס זיי מוזען זיין פאר די אמת'ע און פאקטישע אייגענ- טומער.

דער צירקולאר טראגט דעם נומער 1-1689 פון 31-טען יאנואר 1935 און איז ווייטער גילטיג. אין דעם צירקול- לאר ווערט געזאגט:

אויב די שטייער-מאכט וועט פעסט- שטעלען, אז מען האט ארויסגענומען א פאטענט אויף אנהייבטע-פער- טער פערזאן, אדער אויף א פיקטיווען נאמען, דאך די שטייער-מאכט דורכ- פיהרען א נענטי קאנטראל, כדי פעסט- צושטעלען און צו ענטדעקען דעם אמת'ן נאמען און פאמיליע פון פאק- טישען אייגענטימער פון דער אונטער- געהאנגען אויב דאס ארויסגעהמען דעם פאטענט אויף אנהייבטע-פערזאן איז געמאכט געווארען דורך א פערזאן, וואס בעמיהט זיך סיסטעמאטיש אויס- צומיירען פון צו צאהלען שטייערען, דאך מען די שולדיגע בעשטראפען לויט די פארשיפטען פון דער שטיי- ערען-אָרגאניזאציע, ביז 6 חדשים טורמע, און מיט געלד-שטראף פאר נישט הא- בען דעם פאטענט אויף זיין אייגענעם נאמען.

א חוץ דעם, יעדעס מאל, וואס די שטייער-מאכט ענטדעקט, אז מ'האט דעם פאטענט אויסגעקויפט נישט אויפ'ן געהעריגען נאמען פון פאקטישען איי- גענטימער.

אין שטאדט-שוהל האבען זיך צונויפגעקומען א צאפשוטיק'ן בייס אנטלי- פון מילי- טער, פארשטעהער פון דער מאכט און ארגאניזאציעס מיט זייערע ארקעס- טערס. נאכדעם ווי געג. גאנשאַראַווסקי האט אבערנומען דעם וואפארט, האט געהאל- טען א געלעגנהייט-רעדע אדון. ביע- לאַבראדעק. דאן איז פארגעקומען א מאַרש פון די פערזאנלעכע מיט די אַרקעסטערס איבער די גאסען פון דער שטאָדט. נאכ'ן, צאפשוטיק'ן איז פאר- געקומען אין מאניסטראט וואל אנהאל- דעמיע פון דער פערזענלעכע פון פא- טעלאַנד-פערטיידיגער.

מיטוואך, אינ'ם יאהר-טאג פון דער אונגארישע-קייטען זענען פארגעקומען אין אונזער שטאדט א רייה פייערליכקייטען. די אַמעסען, אינסטיטוציעס, שולען און א גרעסערע טייל פאבריקען זענען נישט געווען טעטיג. אויך די געוועלכער זע- נען געווען געשלאסען אין די שעה'ן, ווען ס'זענען פארגעקומען די גאטעס- דינסטען. אויף אלע הייזער זענען געווען ארויסגעהאנגען די מלוכה'שע פאהנען.

האלב 10 א זיגער פריה זענען אויף דער יאנסא-גורא זיך צונויפגעקומען אַפטיילונגען מיליטער, ארגאניזאציעס און צעכען מיט זייערע פאהנען, ווי אויך א גרויסע צאהל בעפעלקערונג איז אנוועזענד געווען אויף דער גאטעס- דינסט, וואס האט זיך אָנגעהויבען 10 א זיגער.

אין דער זעלבער צייט איז אויך. אין דער קאטעדראל אָנגעריכט געווארען א גאטעסדינסט פאר דער שול-יונגער.

האלב 12 א זיגער פארמיטאג איז אויפ'ן פיערציק-פלאץ פארגעקומען א דעפילאדע, וועלכע ס'האט אבערנומען פולק. מאַטשעק אין דער שפיץ פון פאָרשטעהער פון דער מאַכט, וועלכע האבען זיך פערזאמלט אויף דער ספּע- ציעל-צוגעגרייטער טריבונע. אין דער לענג פון די אויסגעשטעלטע צעכען- דעלענאציעס מיט זייערע פאהנען, הא- בען אדורכמאַשירט אַפטיילונגען מילי- טער, מיליטערישע צוגרייטונג, אנהאל- טיילונג פאליציי, פייערלעשער א. א. דערביי איז אנוועזענד געווען א זעהר גרויסע צאהל צושיינער, וועלכע האבען צוליב דעם שעהנעם וועטער זיך געפ- נען אין גאס.

אין המשך פון ווייטערדיגען פארגע- וועגען דער בעדייטונג פון 11-טען ליסטאפאד האט גערעדט אין א זעהר שעהנער פאָרם אדון. דר. לייב אש. מיט'ן געזאגט פון נאציאנאלען הימן געזינגען דורכ'ן חזן צוואמען מיט די קינדער פון דער פאָלשעכע שולע, ווערען די פייערען געזינגען.

אין דער נייער שוהל האבען זיך פערזאמלט די שילער און שילערעס פון די יודישע גימנאזיעס, שולע א. א. פון זאפא וויינשטאק און א טייל פון דער פאָלשעכע שולע. די תפילות האט אָנגעריכט אַבערקאָנטאר ה' פינקעלשטיין און די רעדע געניגט דיומא האט געהאלטען דר. הירש- בערג.

די שטראף פאר האָבען א פאטענט אויף א פרעמדען נאמען

צוליב דעם נייעם פאטענטען סעזאן איז נויטיג צו וויסען, דאס עס איז פערהאן א צירקולאר פון פינאנץ-מי- ניסטעריום וועגען די ריכטיגע נעמען פון די פאטענטען, דאס זיי מוזען זיין פאר די אמת'ע און פאקטישע אייגענ- טומער.

דער צירקולאר טראגט דעם נומער 1-1689 פון 31-טען יאנואר 1935 און איז ווייטער גילטיג. אין דעם צירקול- לאר ווערט געזאגט:

אויב די שטייער-מאכט וועט פעסט- שטעלען, אז מען האט ארויסגענומען א פאטענט אויף אנהייבטע-פער- טער פערזאן, אדער אויף א פיקטיווען נאמען, דאך די שטייער-מאכט דורכ- פיהרען א נענטי קאנטראל, כדי פעסט- צושטעלען און צו ענטדעקען דעם אמת'ן נאמען און פאמיליע פון פאק- טישען אייגענטימער פון דער אונטער- געהאנגען אויב דאס ארויסגעהמען דעם פאטענט אויף אנהייבטע-פערזאן איז געמאכט געווארען דורך א פערזאן, וואס בעמיהט זיך סיסטעמאטיש אויס- צומיירען פון צו צאהלען שטייערען, דאך מען די שולדיגע בעשטראפען לויט די פארשיפטען פון דער שטיי- ערען-אָרגאניזאציע, ביז 6 חדשים טורמע, און מיט געלד-שטראף פאר נישט הא- בען דעם פאטענט אויף זיין אייגענעם נאמען.

א חוץ דעם, יעדעס מאל, וואס די שטייער-מאכט ענטדעקט, אז מ'האט דעם פאטענט אויסגעקויפט נישט אויפ'ן געהעריגען נאמען פון פאקטישען איי- גענטימער.

אין שטאדט-שוהל האבען זיך צונויפגעקומען א צאפשוטיק'ן בייס אנטלי- פון מילי- טער, פארשטעהער פון דער מאכט און ארגאניזאציעס מיט זייערע ארקעס- טערס. נאכדעם ווי געג. גאנשאַראַווסקי האט אבערנומען דעם וואפארט, האט געהאל- טען א געלעגנהייט-רעדע אדון. ביע- לאַבראדעק. דאן איז פארגעקומען א מאַרש פון די פערזאנלעכע מיט די אַרקעסטערס איבער די גאסען פון דער שטאָדט. נאכ'ן, צאפשוטיק'ן איז פאר- געקומען אין מאניסטראט וואל אנהאל- דעמיע פון דער פערזענלעכע פון פא- טעלאַנד-פערטיידיגער.

מיטוואך, אינ'ם יאהר-טאג פון דער אונגארישע-קייטען זענען פארגעקומען אין אונזער שטאדט א רייה פייערליכקייטען. די אַמעסען, אינסטיטוציעס, שולען און א גרעסערע טייל פאבריקען זענען נישט געווען טעטיג. אויך די געוועלכער זע- נען געווען געשלאסען אין די שעה'ן, ווען ס'זענען פארגעקומען די גאטעס- דינסטען. אויף אלע הייזער זענען געווען ארויסגעהאנגען די מלוכה'שע פאהנען.

האלב 10 א זיגער פריה זענען אויף דער יאנסא-גורא זיך צונויפגעקומען אַפטיילונגען מיליטער, ארגאניזאציעס און צעכען מיט זייערע פאהנען, ווי אויך א גרויסע צאהל בעפעלקערונג איז אנוועזענד געווען אויף דער גאטעס- דינסט, וואס האט זיך אָנגעהויבען 10 א זיגער.

אין דער זעלבער צייט איז אויך. אין דער קאטעדראל אָנגעריכט געווארען א גאטעסדינסט פאר דער שול-יונגער.

האלב 12 א זיגער פארמיטאג איז אויפ'ן פיערציק-פלאץ פארגעקומען א דעפילאדע, וועלכע ס'האט אבערנומען פולק. מאַטשעק אין דער שפיץ פון פאָרשטעהער פון דער מאַכט, וועלכע האבען זיך פערזאמלט אויף דער ספּע- ציעל-צוגעגרייטער טריבונע. אין דער לענג פון די אויסגעשטעלטע צעכען- דעלענאציעס מיט זייערע פאהנען, הא- בען אדורכמאַשירט אַפטיילונגען מילי- טער, מיליטערישע צוגרייטונג, אנהאל- טיילונג פאליציי, פייערלעשער א. א. דערביי איז אנוועזענד געווען א זעהר גרויסע צאהל צושיינער, וועלכע האבען צוליב דעם שעהנעם וועטער זיך געפ- נען אין גאס.

אין המשך פון ווייטערדיגען פארגע- וועגען דער בעדייטונג פון 11-טען ליסטאפאד האט גערעדט אין א זעהר שעהנער פאָרם אדון. דר. לייב אש. מיט'ן געזאגט פון נאציאנאלען הימן געזינגען דורכ'ן חזן צוואמען מיט די קינדער פון דער פאָלשעכע שולע, ווערען די פייערען געזינגען.

אין דער נייער שוהל האבען זיך פערזאמלט די שילער און שילערעס פון די יודישע גימנאזיעס, שולע א. א. פון זאפא וויינשטאק און א טייל פון דער פאָלשעכע שולע. די תפילות האט אָנגעריכט אַבערקאָנטאר ה' פינקעלשטיין און די רעדע געניגט דיומא האט געהאלטען דר. הירש- בערג.

די שטראף פאר האָבען א פאטענט אויף א פרעמדען נאמען

צוליב דעם נייעם פאטענטען סעזאן איז נויטיג צו וויסען, דאס עס איז פערהאן א צירקולאר פון פינאנץ-מי- ניסטעריום וועגען די ריכטיגע נעמען פון די פאטענטען, דאס זיי מוזען זיין פאר די אמת'ע און פאקטישע אייגענ- טומער.

דער צירקולאר טראגט דעם נומער 1-1689 פון 31-טען יאנואר 1935 און איז ווייטער גילטיג. אין דעם צירקול- לאר ווערט געזאגט:

אויב די שטייער-מאכט וועט פעסט- שטעלען, אז מען האט ארויסגענומען א פאטענט אויף אנהייבטע-פער- טער פערזאן, אדער אויף א פיקטיווען נאמען, דאך די שטייער-מאכט דורכ- פיהרען א נענטי קאנטראל, כדי פעסט- צושטעלען און צו ענטדעקען דעם אמת'ן נאמען און פאמיליע פון פאק- טישען אייגענטימער פון דער אונטער- געהאנגען אויב דאס ארויסגעהמען דעם פאטענט אויף אנהייבטע-פערזאן איז געמאכט געווארען דורך א פערזאן, וואס בעמיהט זיך סיסטעמאטיש אויס- צומיירען פון צו צאהלען שטייערען, דאך מען די שולדיגע בעשטראפען לויט די פארשיפטען פון דער שטיי- ערען-אָרגאניזאציע, ביז 6 חדשים טורמע, און מיט געלד-שטראף פאר נישט הא- בען דעם פאטענט אויף זיין אייגענעם נאמען.

א חוץ דעם, יעדעס מאל, וואס די שטייער-מאכט ענטדעקט, אז מ'האט דעם פאטענט אויסגעקויפט נישט אויפ'ן געהעריגען נאמען פון פאקטישען איי- גענטימער.

אין שטאדט-שוהל האבען זיך צונויפגעקומען א צאפשוטיק'ן בייס אנטלי- פון מילי- טער, פארשטעהער פון דער מאכט און ארגאניזאציעס מיט זייערע ארקעס- טערס. נאכדעם ווי געג. גאנשאַראַווסקי האט אבערנומען דעם וואפארט, האט געהאל- טען א געלעגנהייט-רעדע אדון. ביע- לאַבראדעק. דאן איז פארגעקומען א מאַרש פון די פערזאנלעכע מיט די אַרקעסטערס איבער די גאסען פון דער שטאָדט. נאכ'ן, צאפשוטיק'ן איז פאר- געקומען אין מאניסטראט וואל אנהאל- דעמיע פון דער פערזענלעכע פון פא- טעלאַנד-פ

אכטונג האנדווערקער!

נוצט אויס די הנחה, שליסט קאנזאמאציע מיט איינערע לערן-יונגלעך!

פון בית-המדרש, אהל נחום.
פערטן זונטאג איז פארגעקומען אין קהלה-לאקאל א זיצונג פון בית-המדרש-קאמיטעט ביי דער בעטייליגונג פון ראבינאט, נבאים און בחורים. אויפ'ן טאג-אָרדנאָנג איז געשטאנען די פראגע וועגן איינפיהרען דעם למד-התורה אין בית-המדרש.

אלגעמיינע פערזאנלונג פון דער געז. טאָן.
שבת, דעם 21 טען ד. ח. קומט פאר די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאנלונג פון „טאָן“ מיט פאָלגנדען סדר-היום: עפענונג, וואהלען פון פרעזידענט, פראג-טאָל, בעריכט פון יאהר 36-1935, פרעלימינאָר - בודשעט אויפ'ן יאהר 37-1936, וואהלען פון 5 פערזאנלונגס-מיטגלידער און פערטרעטער, וואהלען פון דער רעוויזאָנס-קאָמיטעט און פער-טרעטער און פרייע פאָרשלאגן.

א נייע אדוואקאטע - קאנצלעאריע אין טשענסטאָכא.
דער געוועזענער ריכטער פון היגען קרייז-גרייטש'ן י. שפערלינג האט נאכ'ן בעלענען די שבועה אין וואר-שאווער אדוואקאטע - ראט געפענט אַנאָוואקאטע-קאנצלעאריע אין טשענסטאָכא, וואשינגטאָן גאס 20, איג'ס הויז, וואו ס'האט זיך פרייהער געפונען דער מינאנץ-אָמט (אוישגאנג סקארבא-ווי).

געריכטס-אויפריכט איבער דער „איגלארניע“.
די ציווילע אַבטיילונג פון קרייז-גרייטש האט בעשלאָסען צו בעטראכטן די בקשה פון דער טשענסטאָכאווער נאָדעל-פאבריק „איגלארניע“ און פער-אַרדענט צו ערלעדיגען מיט די בעלי-חובות אויף א פרייליכע אופן. אַלס געריכטס-קאמיטאט איז נאָמינירט געווארען ריכטער פאָל גאָן אלס גע-ריכטס-אויפזעהער אדון. יאן שפערלינג.

אַרעסט פון ענדעקעס.
עהערנעכטען האט די פאליציי מיט'ן קאמיטאר אין דער שפיץ ארעסטירט די אנטליינעמער פון אַרגאניזאציע-אַנלעזן קורס פון „סטראָנג-מאָן-אָווע“ אין די וואוינונגען פון די אנטליינעמער פון קורס זענען אדורכגעהירט געווארען רעוויזיעס, בעת וועלכע ס'זענען קאָנ-סיסירט געווארען פערשידענע נאָטיצען א.א.וו.

די טעטיגקייט פון קאמיטעט צו העלפן די ארבייטלעזע.
אין מאַגיסטראט איז אונטער'ן פאָרזיץ פון פרוי איגוש. פאָזאָנסקא פאָרגעקומען א פערזאנלונג פון דער אַרטיסטישער סעקציע, וועלכע האט בעשלאָסען: דעם 7 דעצעמבער איינצואַרדנען אין קאמפאָרט טעאטער א פערזאנלונג. דער לייטער פון דער פאָוועשענע שולע נר. 7 ה' רוסשינסקי אַרגאניזירט א קינדער-באַל, וועמענס טערמין ס'וועט ערשט בעזונדער פּעסענעשטעלע ווע-רען.

די טעטיגקייט פון קאמיטעט צו העלפן די ארבייטלעזע.
אין מאַגיסטראט איז אונטער'ן פאָרזיץ פון פרוי איגוש. פאָזאָנסקא פאָרגעקומען א פערזאנלונג פון דער אַרטיסטישער סעקציע, וועלכע האט בעשלאָסען: דעם 7 דעצעמבער איינצואַרדנען אין קאמפאָרט טעאטער א פערזאנלונג. דער לייטער פון דער פאָוועשענע שולע נר. 7 ה' רוסשינסקי אַרגאניזירט א קינדער-באַל, וועמענס טערמין ס'וועט ערשט בעזונדער פּעסענעשטעלע ווע-רען.

די טעטיגקייט פון קאמיטעט צו העלפן די ארבייטלעזע.
אין מאַגיסטראט איז אונטער'ן פאָרזיץ פון פרוי איגוש. פאָזאָנסקא פאָרגעקומען א פערזאנלונג פון דער אַרטיסטישער סעקציע, וועלכע האט בעשלאָסען: דעם 7 דעצעמבער איינצואַרדנען אין קאמפאָרט טעאטער א פערזאנלונג. דער לייטער פון דער פאָוועשענע שולע נר. 7 ה' רוסשינסקי אַרגאניזירט א קינדער-באַל, וועמענס טערמין ס'וועט ערשט בעזונדער פּעסענעשטעלע ווע-רען.

די טעטיגקייט פון קאמיטעט צו העלפן די ארבייטלעזע.
אין מאַגיסטראט איז אונטער'ן פאָרזיץ פון פרוי איגוש. פאָזאָנסקא פאָרגעקומען א פערזאנלונג פון דער אַרטיסטישער סעקציע, וועלכע האט בעשלאָסען: דעם 7 דעצעמבער איינצואַרדנען אין קאמפאָרט טעאטער א פערזאנלונג. דער לייטער פון דער פאָוועשענע שולע נר. 7 ה' רוסשינסקי אַרגאניזירט א קינדער-באַל, וועמענס טערמין ס'וועט ערשט בעזונדער פּעסענעשטעלע ווע-רען.

פערקויפ פון די הנחה-בילעטען אין קינא „סטילאוו“ ווערט פאָרטגע-זעט.
ווי אנזעצט לעזער איז שוין בע-קאנט, האט די דירעקציע פון קינא „סטילאוו“ לכבוד דעם 17-יעהריגען יובל פון איהר עקזיסטענץ, אַרויסגע-לאָזט א בערגעניצטע צאָהל הנחה-בילעטען. די דאָזיגע בילעטען וואס קאָסטען 1.10 זל. גיבען יעדען די מעג-ליכקייט צו זעהען 4 כסדר'דיגע פראג-גראַמען, וואס וועלען דעמאָנסטרירט ווערען אין קינא „סטילאוו“ במשך פון דער נאָהנטער צייט.

פון ספאָרט
די דירעקציע בעס אויפגעקומען צו מאכען אנזעצט לעזער, דאס די ביל-דער, וואס וועלען דעמאָנסטרירט ווע-רען במשך פון דער צייט וועלען זיין פון די בעסטע און גייעסטע. בעזונדער ווערט פון די בילעטען, וואס וועלען פערקויפט ווערען אין דער דרוקעריי פון ה' באַטשאַן אַראָבענע-פען דורך דער דירעקציע 10 פראָצענט לטובת דער זעהר נוצליכער און פאָפּו-לערער אינסטיטוציע „תומכי צניח“.

פון ספאָרט
די דירעקציע בעס אויפגעקומען צו מאכען אנזעצט לעזער, דאס די ביל-דער, וואס וועלען דעמאָנסטרירט ווע-רען במשך פון דער צייט וועלען זיין פון די בעסטע און גייעסטע. בעזונדער ווערט פון די בילעטען, וואס וועלען פערקויפט ווערען אין דער דרוקעריי פון ה' באַטשאַן אַראָבענע-פען דורך דער דירעקציע 10 פראָצענט לטובת דער זעהר נוצליכער און פאָפּו-לערער אינסטיטוציע „תומכי צניח“.

פון ספאָרט
די דירעקציע בעס אויפגעקומען צו מאכען אנזעצט לעזער, דאס די ביל-דער, וואס וועלען דעמאָנסטרירט ווע-רען במשך פון דער צייט וועלען זיין פון די בעסטע און גייעסטע. בעזונדער ווערט פון די בילעטען, וואס וועלען פערקויפט ווערען אין דער דרוקעריי פון ה' באַטשאַן אַראָבענע-פען דורך דער דירעקציע 10 פראָצענט לטובת דער זעהר נוצליכער און פאָפּו-לערער אינסטיטוציע „תומכי צניח“.

פון ספאָרט
די דירעקציע בעס אויפגעקומען צו מאכען אנזעצט לעזער, דאס די ביל-דער, וואס וועלען דעמאָנסטרירט ווע-רען במשך פון דער צייט וועלען זיין פון די בעסטע און גייעסטע. בעזונדער ווערט פון די בילעטען, וואס וועלען פערקויפט ווערען אין דער דרוקעריי פון ה' באַטשאַן אַראָבענע-פען דורך דער דירעקציע 10 פראָצענט לטובת דער זעהר נוצליכער און פאָפּו-לערער אינסטיטוציע „תומכי צניח“.

פון ספאָרט
די דירעקציע בעס אויפגעקומען צו מאכען אנזעצט לעזער, דאס די ביל-דער, וואס וועלען דעמאָנסטרירט ווע-רען במשך פון דער צייט וועלען זיין פון די בעסטע און גייעסטע. בעזונדער ווערט פון די בילעטען, וואס וועלען פערקויפט ווערען אין דער דרוקעריי פון ה' באַטשאַן אַראָבענע-פען דורך דער דירעקציע 10 פראָצענט לטובת דער זעהר נוצליכער און פאָפּו-Lערער אינסטיטוציע „תומכי צניח“.

פון ספאָרט
די דירעקציע בעס אויפגעקומען צו מאכען אנזעצט לעזער, דאס די ביל-דער, וואס וועלען דעמאָנסטרירט ווע-רען במשך פון דער צייט וועלען זיין פון די בעסטע און גייעסטע. בעזונדער ווערט פון די בילעטען, וואס וועלען פערקויפט ווערען אין דער דרוקעריי פון ה' באַטשאַן אַראָבענע-פען דורך דער דירעקציע 10 פראָצענט לטובת דער זעהר נוצליכער און פאָפּו-לערער אינסטיטוציע „תומכי צניח“.

אויף די ברעטער. אין דער צווייטער רונדע אטאקירט וו. ווייטער אַבער ער פערזעסט זיך צו פערשטעלען און בע-קומט עטליכע קלעפ פון וועלכע ער ווערט אַבגעשוואכט און פערלירט א סך פונקטען. אין דער דריטער רונדע האט שוין דאס וואָרט כמעט און דערלאנגט ווינדמאָנצ'ן א זעץ אונטער דער גאָמ-בע, פון וועלכען דער לעצטער ווערט צוטומעלט און אונפעהיג צום ווייטער-דיגען קאמף. דער רינג-ריכטער רייטער איבער דעם קאמף און ערקלערט כמעט'ל'ן אלס דעם זיגער.

לייכט-געוויכט: רוסעזשינסקי (ס) - סאַלמאַנאַוויטש. דער קאמף איז אַ נישט-אינטערעסאנטער. רוסעזשינסקי זעגט אויף פונקטען.

מיטעל-געוויכט: ראָשיק (ס) - רושין. רושין האט געדארפט צוערשט, בעקע-נען זיך מיט קלעפ אויף טרענינגען און דאן ערשט אַרויסטרעטען עפענט-ליך אויפ'ן רינג. ביי יעדען קלאַפ, וואס ער בעקומט פאלט ער אויף די ברעטער און ביים דריטען קלאפ ווערט ער אויסגעזעהלט. ראָשיק זעגט דורך אַ נאָק אַוט.

וואָג האט „מפּבי“ בכלל נישט אַרויסגע-שטעלט קיין גענגער.

רינג-ריכטער - ה' ווענדע פון קא-טאָוויץ - גוט.

עמקא.

LEKARZ - DENTYSTA
D. GLIKSON
Wieluń,
NARUTOWICZA № 6.
Ceny zniżone.

KINO „EDEN“
שבת - פרעמיער!
די גרעסטע רעוועלוציע!
119 מינוט בעסטע איינדרוקען!

KAPITAN BLOOD
מופערמילס לויט דער בעריהמטער ערצהעלונג פון ראַפאָעל סאַבאַטיני.
2 סעריעס אין איין פראָגראַם!
אַנהויב שבת 3 נאָכמיטאָג.

Kino „LUNA“
דער געניגלעך אַרטיסט
טשאַרלי טשאַפּלין
אינ'ם רעוועלוציע-פילם

DZISIEJSZE CZASY
אייבער'ן פראָגראַם: קאַלירטעס און „פּאַס“
טעגליך 3-30 ג'מ 1 סענס צו פּאַלערע פרייען
זשאַנעס מאַק דאָנאַלד און דעלסאָן ערי
אין דער מוזיקאַלישער קאָמעדיע

ROSE MARIE

Kino-Teatr „STYLOWY“
Aleja 27.

PANOWIE
w cylindrach
די וועלכע איהר האט געהערט דורכ'ן ראַדיאָ און פון די פליטען, האט איהר די מעגליכקייט איצט צו זעהען.
טעגליך! מוזיק! הומאָר!